

USOS TEMPORALS PER A ESPAIS BUI TS.

Estratègies i gestió



**Diputació
Barcelona**

Diputació de Barcelona
Àmbit d'Intercanvi Tècnic Usos Temporals per a Espais Buits
utxeb@diba.cat
<http://www.diba.cat/web/espais-buits>

Coordinació

Oficina Tècnica d'Estratègies per al Desenvolupament Econòmic
Travessera de les Corts, 131 - 159
Recinte Maternitat - Pavelló Mestral
08028 Barcelona
o.estrategiesde@diba.cat
T.934 049 171



Diputació de Barcelona
Novembre de 2014

Índex

Presentació.....	4
Introducció.....	6
1. El context.....	8
1.1 Ciutats adaptatives: per què ara?.....	8
1.2 Diagnosi per a la província de Barcelona.....	9
2. Espais en desús, espais d'oportunitats.....	11
2.1 Els espais buits com a actiu territorial: potencials i necessitats.....	11
2.2 L'ús temporal com a mentrestant.....	12
3. Espais, funcions i processos d'activació.....	14
3.1 Els espais: recursos i equipaments en espera de reactivació.....	14
3.2 Les funcions: usos i activitats (usos temporals potencials).....	17
3.3 Els processos d'activació.....	19
3.4 Més enllà de la transició.....	21
4. Els espais buits segons els diferents àmbits sectorials de la gestió local.....	23
4.1 ACCIÓ COMUNITÀRIA I PARTICIPACIÓ CIUTADANA.....	23
4.2 BENESTAR SOCIAL.....	24
4.3 BIBLIOTEQUES.....	26
4.4 COMERÇ.....	27
4.5 CULTURA.....	28
4.6 DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC LOCAL.....	30
4.7 EQUIPAMENTS I ESPAI PÚBLIC.....	32
4.8 ESPORTS.....	33
4.9 HABITATGE.....	35
4.10 JOVENTUT.....	37
4.11 SALUT PÚBLICA.....	39
4.12 SOSTENIBILITAT.....	40
4.13 TURISME.....	42
5. Aspectes normatius.....	44
6. Construir polítiques públiques locals per a espais buits.....	47
5.1 Les variables clau i condicionants a l'actuació local.....	47
5.2 El govern obert.....	48
5.3 El perquè de la participació en els espais buits.....	49
5.4 Els agents.....	50
5.5 Els lideratges, els rols i les relacions.....	52
5.6 Les estratègies d'actuació des dels governs locals.....	53
7. Recomanacions pràctiques per als ajuntaments.....	57
Annex 1. Preguntes que cal fer-se abans de la posada en marxa d'un procés d'activació.....	60
Annex 2. Experiències d'interès.....	66

Presentació

La Diputació de Barcelona impulsa el progrés i el benestar dels ciutadans de la província de Barcelona i els seus municipis, donant suport tècnic, econòmic i tecnològic als ajuntaments perquè puguin prestar serveis locals de qualitat de manera més homogènia a tot el territori. En aquest sentit, la Diputació es troba sempre atenta a l'aparició de nous reptes i noves necessitats dels ens locals, per tal de contribuir a articular-hi respostes efectives.

En els darrers temps, i en gran part com a conseqüència de la crisi econòmica, han confluït les noves mirades del pensament urbà, l'activitat d'una part de la societat civil i les inquietuds dels governs locals sobre el fet de com treure el màxim profit, en termes de qualitat urbana, però també econòmics, socials i ambientals, dels espais d'índole diversa que, disposant d'un potencial en algun dels termes citats, resten buits (és a dir, vacants o sense ús) però són susceptibles d'adoptar algun tipus d'ús temporal o transitori.

La Diputació de Barcelona, observant les tendències i essent receptora d'aquestes inquietuds i iniciatives procedents del món local, constata com ens trobem davant d'una qüestió que adquirirà major importància en el temps i que en certa mesura resulta urgent atendre, atesa la gravetat de la crisi. És per això que es va decidir a començaments de 2013 la creació d'un Àmbit d'Intercanvi Tècnic per tal d'impulsar una reflexió transversal en la Corporació de la qual s'han derivat orientacions i eines de treball d'utilitat per als ens locals en els que es plantegi aquest tipus d'actuacions. La Taula per la Millora Urbana ofereix un marc idoni per a promoure aquest treball, que ha comptat amb la coordinació de l'Oficina Tècnica d'Estratègies per al Desenvolupament Econòmic, precisament per aquesta visió de l'activació d'usos temporals per als espais buits com a instrument que contribueixi a combatre la situació de crisi.

Estem parlant, en tot cas, d'un fenomen complex, que presenta casuístiques molt diverses, i relativament nou que ha començat a estendre's pel territori, en molts casos impulsat per la ciutadania, i que planteja uns interrogants seriosos per a la intervenció de l'administració local en matèria urbanística i territorial.

El document que teniu a les mans tracta de sintetitzar el coneixement adquirit en aquests mesos de treball. Considerem que és un excel·lent punt de partida per conèixer l'estat de la qüestió i la visió al respecte que en tenen els diferents serveis de la corporació més directament implicats en aquests processos, reflectint i integrant, alhora, la diversitat de les aportacions realitzades de manera col·laborativa.

Esperem, doncs, que us sigui un material d'interès i utilitat a l'hora de contribuir a l'activació econòmica i social de les nostres ciutats, viles i pobles, alhora que us convidem a aprofundir en aquesta qüestió i seguir les novetats al web <http://www.diba.cat/en/web/espais-buits>.

Ferran Civil i Arnabat
Vicepresident 1r
President delegat de l'Àrea de
Desenvolupament Econòmic Local

Joaquim Ferrer i Tamayo
Vicepresident 3r
President delegat de l'Àrea
de Territori i Sostenibilitat

Introducció

El procés d'expansió territorial que hem viscut en les dues últimes dècades, de manera particular en els anys anteriors a la crisi econòmica, és un dels elements que millor contextualitza no només les causes de l'actual crisi sinó també els importants efectes que té. Des de la perspectiva de les polítiques públiques d'ordenació del territori, de la planificació urbanística i, en general, de la gestió pública local, **la dimensió territorial i urbana és, avui en dia, una important incògnita en les estratègies per sortir de la crisi.**

La forma en què s'ha entès la política local i el paper dels projectes de desenvolupament urbà ha deixat un complex mapa d'infraestructures infrautilitzades, d'equipaments sense ús possible per incapacitat financera per tan sols mantenir-los oberts, de desenvolupaments d'habitatge fallits, d'espais a mig urbanitzar, de solars sense expectativa d'edificació a curt termini, etc. Un diagnòstic que, malauradament, només hem sabut entendre quan ja era massa tard. **Sortir de la crisi implica donar resposta a aquests recursos públics que s'han convertit en una llosa patrimonial** per a gestors públics i privats i un passiu que penalitza la capacitat de recuperació. Sortir de la crisi implica, necessàriament, abandonar d'una vegada el pensament en clau de *hardware* pel que fa a la gestió del territori. Aquest pensament ha prioritzat la construcció d'infraestructures com a via per al desenvolupament econòmic, social i cultural.

El nou escenari en què ens trobem demana una estratègia molt més intel·ligent i no expansiva, no només perquè la capacitat d'inversió serà molt limitada en els propers anys sinó també perquè la realitat ens ha obligat a comprendre de forma abrupta la urgència de treure el màxim partit de qualsevol actiu abans de justificar la necessitat de nous desenvolupaments. En aquest sentit, la transició i l'adaptació implica una nova forma d'entendre l'ampliació d'actius públics locals que no estigui lligada al desenvolupament de nous equipaments o de nous polígons d'activitat econòmica. Una **estratègia adaptativa** que, com a mínim mentre tractem de sortir de la crisi, pugui **rescatar aquest passiu i convertir-lo en actiu públic per a la dinamització de la vida col·lectiva a les ciutats i l'expansió de la intel·ligència de *software*.**

En vista de tot això, l'agenda de les polítiques urbanes necessita reinventar-se per a un temps que no va ser el previst en les normatives que regeixen les dinàmiques de l'urbanisme tal com l'hem conegut. El marc tradicional de l'urbanisme ha perseguit, fins ara, fixar usos i donar respostes sòlides i amb vocació de permanència amb eines de planificació que cerquen donar estabilitat. No obstant això, en un moment de canvi com el que vivim, aquesta aspiració de permanència necessita flexibilitzar la seva lògica per poder ser permeable a projectes i dinàmiques d'expressió social i cultural molt més adaptades a la realitat actual i a la urgència per **posar en valor tants recursos ociosos a les ciutats i pobles.**

El present document pretén ser una guia d'intervenció per a les administracions locals. El text aborda de manera sistemàtica els diversos elements implicats en la reactivació transitòria dels espais en desús. Així, en el primer capítol s'exposa el context i es realitza una diagnosi per a la província de Barcelona. En el segon capítol, es descriuen els potencials i limitacions dels usos temporals i, particularment, se sistematitzen els beneficis d'actuar des de l'òptima del mentrestant en els buits territorials.

El tercer capítol es dedica a fer un recorregut per a les principals tipologies d'espais en desús i les funcions, activitats i usos que poden acollir. També es descriu la naturalesa dels processos d'activació així com els seus resultats més enllà de la transició.

El quart capítol recull les visions dels espais en desús dels diferents àmbits sectorials de gestió local. Per cada un es presenta una panoràmica i els aspectes de major interès, de forma sintètica. El cinquè capítol tracta els aspectes normatius, una qüestió de gran rellevància quan ens plantejem actuar des de les entitats locals.

El sisè capítol, a partir d'aquest conjunt d'elements, planteja com construir polítiques públiques locals. I el setè i últim capítol s'aporten recomanacions pràctiques per als ajuntaments a mode de decàleg de criteris d'actuació.

El document, concebut com informe, és un compendi dels treballs generats en el marc de l'Àmbit d'Intercanvi Tècnic Usos Temporals per a Espais Buïts de la Diputació de Barcelona.

1.El context

1.1 Ciutats adaptatives: per què ara?

L'agenda d'actuació local per als propers anys sembla venir delimitada per tres elements relacionats entre si. En primer lloc, el mateix **concepte de desenvolupament**, segons si s'associa al creixement continu o bé a les capacitats per desenvolupar-se i sobreviure, és a dir, als mitjans o a les finalitats. En segon lloc, la configuració de l'espai local com un indret de solidaritat i d'innovació social, capaç de donar respostes inclusives i imaginatives als múltiples reptes que planteja l'entorn global. I en tercer lloc, la idea que es mobilitzi entorn la resiliència dels territoris, en termes de cercar un retorn a la situació anterior (en relació amb l'ocupació, les maneres d'enfocar els problemes, etc.) o bé, al contrari, d'entendre que la sortida de la crisi solament pot venir d'explorar noves possibilitats i terrenys de joc en el desenvolupament local.

L'estat de certa perplexitat i manca de recursos en què es troben les polítiques municipals es pot convertir, així, en detonant d'una manera d'enfocar les polítiques públiques locals, especialment en el que té a veure amb l'espai construït, en la qual es promoguin tàctiques d'intervenció i **formes de mirar els problemes molt més obertes que apostin per una gestió sostenible dels recursos**, enfront del model esgotat de la planificació jeràrquica, centralitzada i institucional d'una ciutat que ara necessita fórmules imaginatives i flexibles de gestió.

En aquest sentit, la crisi precipita l'emergència de noves tipologies de projectes d'intervenció i activació de capacitats urbanes que fins ara tenien poca cabuda en les polítiques locals d'urbanisme. Es tracta de projectes que, en molts casos, en l'època de l'urbanisme expansiu i dels grans projectes urbans amb prou feines tenien ressò o eren directament considerats com a *outsiders* a contracorrent. No obstant, en aquesta època i en condicions d'escàs suport institucional, els col·lectius i organitzacions que els impulsaven han estat capaços de comprovar el seu **valor social com a dinamitzadors de la vida urbana**. I, ara que la crisi impedeix la formulació de grans projectes d'intervenció, apareixen més visibles com el millor catàleg per seguir reactivant la vida a les ciutats des d'una lògica de "bo, bonic i barat". Aquesta última expressió no tracta de menysprear el seu interès sinó, precisament, de destacar el valor d'aquests projectes i la seva connexió amb el discurs del desenvolupament sostenible. Es tracta d'accions capaces de generar grans impactes en clau de dinamització social amb un cost econòmic molt baix i un alt impacte en termes socials, ambientals i de benestar.

Des d'un enfocament adaptatiu, els espais en desús són avui passius -en termes de valor social- que la crisi ha deixat i l'objectiu ha de ser convertir-los en actius públics per al bé comú, transformant-los en punt de suport de la dinamització local. I per això cal canviar la mentalitat. Es tracta d'una lògica aplicable a altres recursos: infraestructures, equipaments, espais públics, locals comercials buits, nous desenvolupaments urbanístics, solars sense ús, teulades en habitatges i edificis públics, etc. Què fem amb tot això? Com podem aprofitar-los al màxim per no haver de tornar a necessitar seguir consumint territori o justificant nous projectes inviables en aquests temps?

Cal una gestió del "mentrestant". És difícil a hores d'ara saber quan aconseguirem sortir de la crisi, però sí que sabem ja que portarà un temps, i –és més- tenim dubtes

que les coses tornin a ser com abans. Des de la perspectiva del territori i les polítiques urbanes, és difícil que tornin les pràctiques que van ser comú denominador durant anys. Tant de bo no tornin mai. Però, durant aquest període, l'agenda de polítiques urbanes segueix necessitant solucions. Aquest "mentrestant" és el que podem dotar de contingut a través de noves tipologies d'iniciatives i una nova forma d'entendre la ciutat.

1.2 Diagnosi per a la província de Barcelona

A continuació, mitjançant un quadre DAFO, es presenten els aspectes crítics per a l'ús temporal dels espais en desús a la província de Barcelona.

Debilitats

- Problemàtica potencialment desbordant per la combinació de múltiples factors: elevada quantitat d'espais en desús, allargament de les conseqüències de la crisi econòmica, dificultats de les hisendes locals, etc.
- Marc normatiu poc adaptat que condiciona la capacitat d'actuar sobre els espais en desús, en especial els de titularitat pública.
- En determinats casos, manca de recursos econòmics per l'adaptació de l'ús temporal; i en tots els casos necessitat de recursos suficients per evitar la precarització.
- Dificultats per tractar la temporalitat del mentrestant i la transició a la consolidació d'usos, incloent les resistències a tornar a l'estat inicial si l'ús temporal està ben implantat.
- Poca experiència per part de l'administració davant demandes ciutadanes organitzades i amb pes sobre el territori.
- Comunicació a la ciutadania complexa (per exemple, en el cas d'espais de titularitat pública que tinguin usos definits però no realitzats, la mateixa administració que no compleix els seu compromís amb la ciutadania proposa donar alternatives a l'espai).
- Manca de canals de sistematització de la demanda per part d'iniciatives ciutadanes per a la utilització d'espais de titularitat municipal.

Amenaces

- Continuació de l'aparició d'espais buits amb efectes d'acumulació en determinats indrets.
- Limitació de l'autonomia local amb posada en qüestió de molts àmbits d'intervenció de l'estat del benestar local que donen sentit a l'aprofitament.
- Falta de transversalitat al si de l'administració local, amb una assumpció lenta del rol facilitador del sector públic en els processos d'activació d'espais buits.
- Dificultats per combinar el paper garantista de l'administració amb la flexibilitat, obertura i rapidesa que exigeixen les iniciatives d'activació. La flexibilitat i temporalitat necessita de reinvençió constant. I després què? És una pregunta permanent present.
- Pèrdua d'iniciativa per part de l'administració en la cobertura de drets com l'habitatge en cas de cedir terrenys a tercers per a usos temporals.
- Friccions amb la iniciativa econòmica més convencional que també es troba en un entorn de dificultat (competència, diferent tractament jurídic, etc.).
- La no col·laboració dels titulars privats per a la cessió dels seus espais perquè siguin utilitzats.

Fortaleses

- Iniciatives d'interès en marxa en totes les tipologies de municipi.
- Nova cultura del territori, que impregna també l'administració. Visió de la ciutadania a favor de la necessària reformulació de l'ús en els espais buits.
- Gran capacitat de relació entre moltes de les propostes de reactivació d'espais, amb possibilitat de generar relacions de sinèrgia i complementarietat entre elles.
- Es reactiven espais que en molts casos tenen un paper important en la memòria col·lectiva dels municipis.
- Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (internet, xarxes socials, etc.) per a la projecció de les iniciatives.
- Projectes amb pocs requeriments d'inversió i que prenen l'espai construït com un punt de partida.
- Obertura propositiva, voluntat de presència pública i vinculació al medi local, amb efectes de demostració i difusió.

Oportunitats

- Elevat potencial dels usos temporals per produir estalvis a la propietat i beneficis de caràcter directe o intangible al territori.
- Esforç general d'optimització dels recursos locals: fer més amb menys.
- Apoderament ciutadà i generació de capital social, sobretot de caràcter inclusiu. Potencia la participació, enfortint una ciutadania amb capacitat de lideratge i autoorganització.
- Reforçament de l'ús d'un espai buit com a espai públic, un espai comú, de tots, i de construcció conjunta.
- Contribució a un canvi de paradigma en les relacions entre ciutadans i AAPP, amb més complicitat i col·laboració.
- Potencia activitats alternatives que difícilment haurien tingut cabuda en el sistema tradicional.
- Possibilitat de dur a terme activitats que contribueixin a la millora del benestar i la salut de les persones.

2. Espais en desús, espais d'oportunitats

2.1 Els espais buits com a actiu territorial: potencials i necessitats

Una de les múltiples conseqüències negatives de la crisi econòmica i financera es manifesta, com s'ha apuntat, en les nostres ciutats i pobles, i en el territori en general, en forma d'abandonament d'espais que, o bé es trobaven a l'espera de definir el seu ús amb anterioritat o bé tenien un ús definit, i fins i tot un projecte concret en procés d'execució, que ha estat suspès per falta de mitjans o d'expectatives per a la seva activació.

En aquest sentit, darrerament creix l'interès per proporcionar algun tipus d'ús de caire temporal a aquests espais, que es podria fer extensiu a qualsevol actiu del territori que es consideri infrautilitzat: terrenys, solars, edificis, habitatges, locals, equipaments... Tot plegat ha posat el focus en una tipologia àmplia, diversa i amb perfils diferents de projectes que comparteixen una característica mínima que és la que explorem en aquest document: busquen aprofitar qualsevol tipus d'actiu d'utilitat pública que per una raó o per una altra no està sent explotat al màxim per donar-li qualsevol tipus d'ús d'interès sociocomunitari, econòmic, cultural, ambiental, etc.

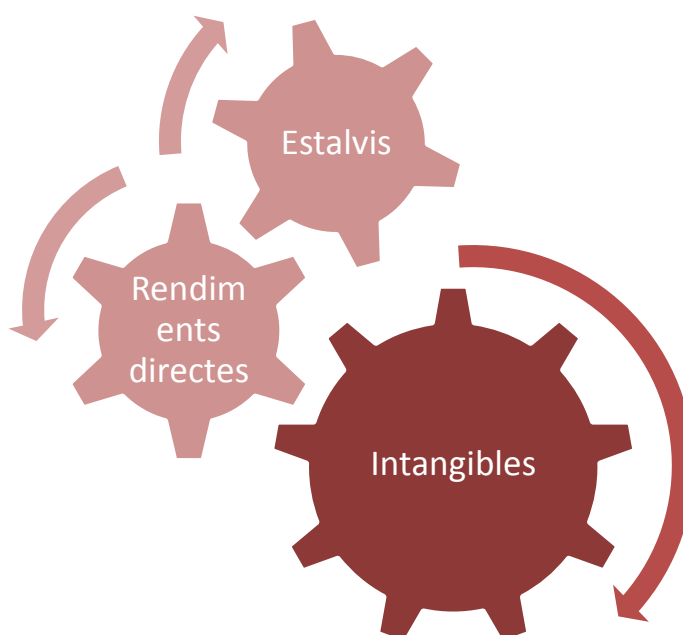
S'entén, seguint aquesta lògica, que l'ús temporal d'aquests espais proporcionaria, entre d'altres, els següents **efectes positius**:

- L'**estalvi** que representa per als propietaris dels mateixos (i per a la societat en general, si es tracta d'espais públics), en termes d'amortització, de reducció o compensació dels costos associats al manteniment o, en darrera instància, de cost d'oportunitat.

- El benefici que representa obtenir-ne

un **rendiment directe**, sigui del tipus que sigui, amb el benentès que el purament econòmic no en serà habitualment el més evident, sinó que l'assoliment més probable serà algun tipus "d'externalitat positiva", en termes d'ocupació, de formació, de dinamització cultural o social de promoció cultural, foment de l'activitat física i l'esport, creació de llocs d'esbarjo i espais públics, de millora ambiental, o simplement del fre del seu deteriorament. Es tracta d'aspectes que apareixen vinculats a la funció que es

Figura 1. La combinació de diversos tipus d'efectes positius



dóna a un espai concret, allò que directament motivaria un determinat ús temporal.

- **Retorns de caràcter intangible**, però que conformen part substancial dels projectes: creació de capital cultural (coneixements, formació), capital social (en forma de relacions, creació de xarxes, expansió del compromís cívic...) o capital simbòlic (en forma de sentit de pertinença, millora de la imatge urbana o territorial, apropiació de l'entorn més proper a les persones, etc.). Es tracta de retorns col·lectius que tindran un efecte positiu en la mesura que el projecte respongui a demandes reals de la comunitat local relacionada amb l'espai i sigui executat també des d'una base local.

A més a més, cal tenir en compte la **contribució al canvi de paradigma** pel que fa al plantejament de les polítiques públiques i urbanes, pel que significa el pas del pensament en clau de *hardware* a una perspectiva més adaptativa, flexible i sostenible.

2.2 L'ús temporal com a mentrestant

Una de les qüestions fonamentals que planteja l'ús temporal dels espais en desús és, lògicament, caracteritzar-ne el desenvolupament en el temps. Bastir activitats que hi tinguin lloc en un període de temps limitat és només una de les formes possibles d'actuar sobre els mateixos. Altres opcions serien canviar-ne l'ús o mantenir-los en espera.

Una nota característica de les experiències d'activació temporal d'espais en desús és que **hi emergeixen múltiples escales temporals**. Els diferents ritmes de les pràctiques espacials originen i condicionen l'evolució dels espais buits: pot existir, per exemple, una temporalitat "històrica", si atenem al fet que el pòsit de la ciutat complexa s'assenta al llarg de generacions i que la riquesa social i urbana és un factor que influeix en la possibilitat d'èxit dels usos temporals. També existeix una temporalitat de caràcter més "territorial", que obeeix als anys i dècades que necessita el territori per transformar-se. En canvi, les xarxes socials i les noves tecnologies tendeixen a accelerar la capacitat d'autoorganització propiciant la successió d'escales temporals més curtes. Fins i tot, existeixen temps "d'urgència" davant de la gravetat d'algunes necessitats socials i econòmiques actuals.

En el cas de l'administració, hi ha una tensió entre els ritmes temporals de la planificació convencional i el procediment administratiu, delimitats amb una finalitat garantista, i l'exigència de flexibilitat necessària per adoptar un rol facilitador, especialment en aquells àmbits de política pública en què els actors socials tenen un protagonisme elevat.

L'ús temporal es defineix com un "mentrestant". La temporalitat conté matisos i, en moltes ocasions, aquest ús temporal és en realitat un **ús reversible, tou, de baix cost, provisional, ocasional, transitori, alternatiu, secundari, diferent al previst, d'oportunitat, d'optimització**, etc. Sense que sigui possible establir un període de forma tancada (un any, dos anys, deu anys, etc.).

En els supòsits concrets, els principals factors que condicionen la temporalitat de les iniciatives que es desenvolupen sobre els espais en desús són:

- **L'ús que s'hi vulgui donar**, és a dir, la naturalesa de la funció a realitzar-hi que té uns requeriments de temps específics i concrets.

- La **situació actual de l'espai**: abandó, en obres, en desenvolupament, ús simplement no iniciat, subutilització, etc.
- Les **capacitats de la comunitat** per a la seva activació i el manteniment al llarg del temps de l'acció sobre l'espai.
- Les **característiques de cada espai** ja que aquestes condicionen la naturalesa de l'ús que s'hi pot fer (i, per tant, de forma indirecta l'escala temporal).
- Les expectatives sobre l'espai i les limitacions que estableixi un possible ús previst per al futur, és a dir, el **marc que conforma la relació entre el propietari de l'espai i l'usuari**.
- L'habilitació que dóna la **normativa**, per exemple, per operar en determinats supòsits de temporalitat o provisionalitat.

També cal tenir en compte que el context influeix en el mentrestant. Així per exemple, a les ciutats europees de postguerra van proliferar els usos temporals fins acabada la reconstrucció. També, els canvis del model productiu acostumen a deixar els suports físics de l'activitat econòmica obsolets. O, en la ciutat informal, allò transitori i ocasional constitueix el paisatge quotidià.

3.Espais, funcions i processos d'activació

3.1 Els espais: recursos i equipaments en espera de reactivació

Arribats a aquest punt convé concretar quin tipus d'espais poden acollir estratègies de reactivació (temporal o fins i tot permanent) i analitzar-los per comprendre les dificultats pràctiques que acompanyen cada un d'ells. Partirem aquí d'un ventall ampli, en el qual gairebé qualsevol element urbà pot ser analitzat per descobrir nous potencials d'ús, bé per la seva situació d'abandó o incompliment de l'ús previst, bé perquè mitjançant estratègies de reactivació temporal pot crear noves possibilitats d'ús. Les formes de classificar podrien ser molt variades, però partirem primer de la situació en què es troben i l'ús que tenen previst:

1. **Locals d'ús comercial sense activitat**, normalment tancats durant cert temps i que no tenen sortida conjuntural en el mercat immobiliari.
2. **Solars i espais oberts**, amb diferents graus d'abandonament, qualitat de la seva urbanització o expectativa d'edificació.
3. **Terrenys i vies amb condicionaments físics específics** susceptibles d'un nou relat territorial.
4. **Espais públics plenament funcionals** i en bones condicions que puguin ser escenari i lloc per a activitats i instal·lacions temporals que eixamplin les seves possibilitats i maximitzin el seu potencial com a atractius de la vida a la ciutat.
5. **Edificis destinats a habitatge** que potencialment puguin tenir un ús diferent, sempre i que s'hagi comprovat que no hi ha una demanda social d'habitatge.
6. **Equipaments públics** de diferent signe (esportius, culturals, sociocomunitaris, etc.), infrautilitzats o amb un gap important per a la seva utilització al màxim, bé a nivell d'ocupació dels seus espais, bé a nivell de programació d'activitats.
7. **Infraestructures obsoletes o abandonades** que han perdut la seva funció original i que per les seves condicions morfològiques, de localització i dimensió permeten desenvolupar projectes catalitzadors, ja sigui a partir de la combinació d'usos o cercant una especialització oberta.
8. **Edificis industrials en desús**, també amb diferents graus d'abandonament i condicions físiques, que puguin servir per acollir activitats compatibles amb el seu estat actual.
9. **Àrees en obres**, especialment aquelles d'una certa mida sotmeses a projectes de renovació urbana o la construcció d'infraestructures.
10. **Carrerons i altres espais residuals** que, malgrat el seu ús obert com a espai social, de trànsit i de gaudi al carrer, són escassament utilitzats per les seves característiques físiques o per un baix nivell d'equipament (enllumenat públic, manca de mobiliari urbà, etc.) i que amb la promoció d'arquitectures i altres intervencions lleugeres puguin tenir un major ús ciutadà.
11. **Superfícies dedicades a aparcament** (aparcament regulat en superfície, grans àrees de pàrquing en centres comercials o zones industrials), que només en determinats pics del dia i de la setmana són utilitzades de forma intensiva i la resta del temps són zones sense activitat o ús definit.
12. **Mobiliari urbà en desús**, en la mesura que pugui ser objecte d'intervencions que modifiquin el seu ús, millorin la seva utilitat o creïn noves possibilitats d'ús.
13. **Altres**.

D'aquest primer llistat podem concloure que **no tots els espais es troben davant la mateixa urgència per la seva reactivació**. En alguns casos, suposen espais "residuals" mentre que en altres casos es tracta d'espais plenament funcionals però que potser no s'estan aprofitant per a activitats o usos complementaris. En alguns casos estem davant equipaments operatius però amb un baix nivell d'utilització mentre que en altres casos ens trobem davant espais que per les seves característiques físiques no admeten usos gaire diferents als que normalment tenen. Tots ells comparteixen **dues característiques**:

- Podríem pensar en la seva **utilització o reactivació d'una forma més creativa** que no pas esperar que compleixin la seva funció prevista o fins i tot donar-los una **utilitat no pensada o planificada inicialment**.
- **Són recursos en sentit ampli, capaços de generar retorns** en forma d'activitat econòmica, d'ampliació de l'oferta d'activitats cíviques o de donar forma a projectes col·lectius de fer ciutat, vinculant-los a qualsevol de les funcions que repassàvem en l'apartat anterior.

Figura 2. Principals tipologies d'espais en desús

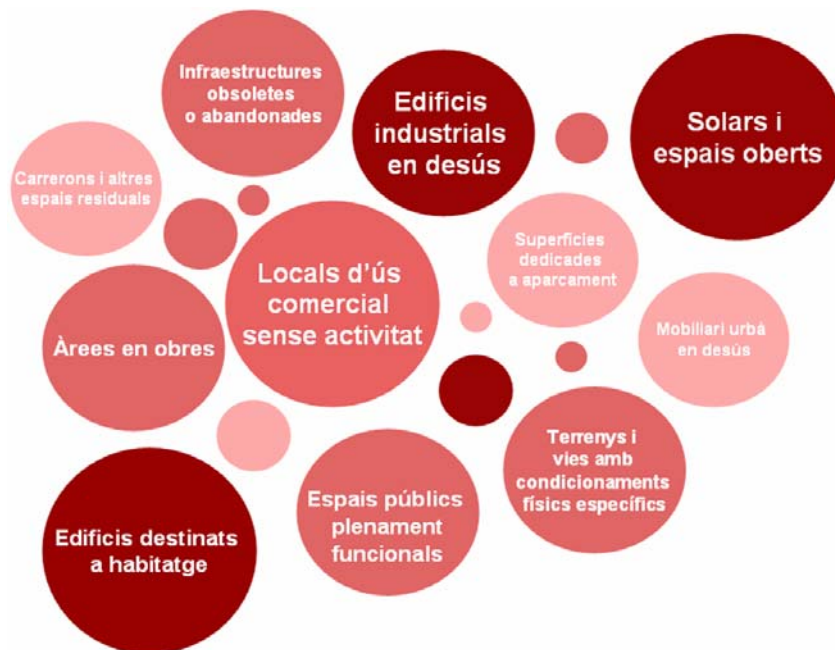
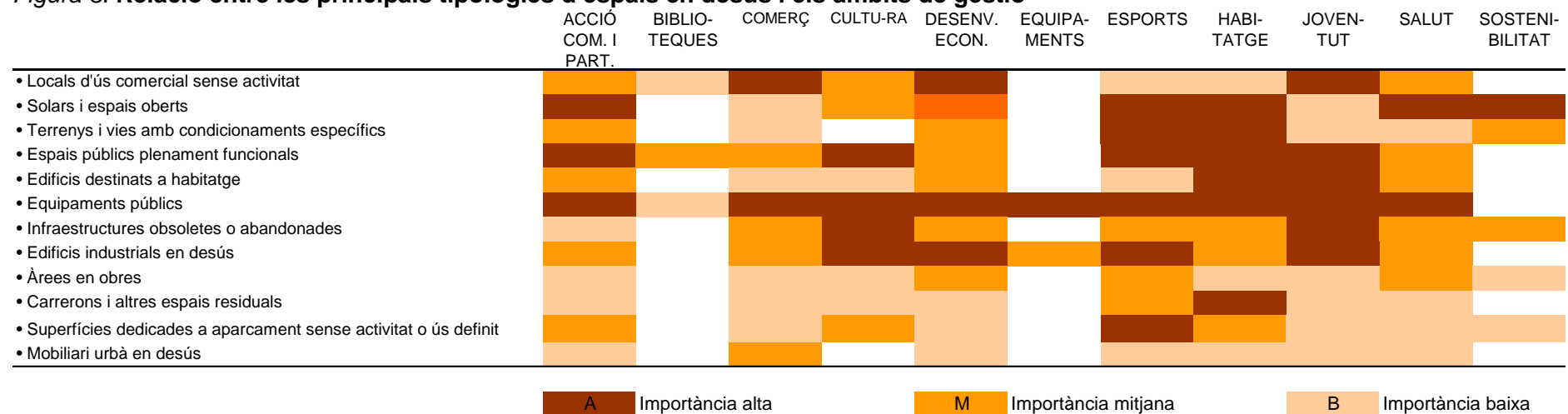


Figura 3. Relació entre les principals tipologies d'espais en desús i els àmbits de gestió



3.2 Les funcions: usos i activitats (usos temporals potencials)

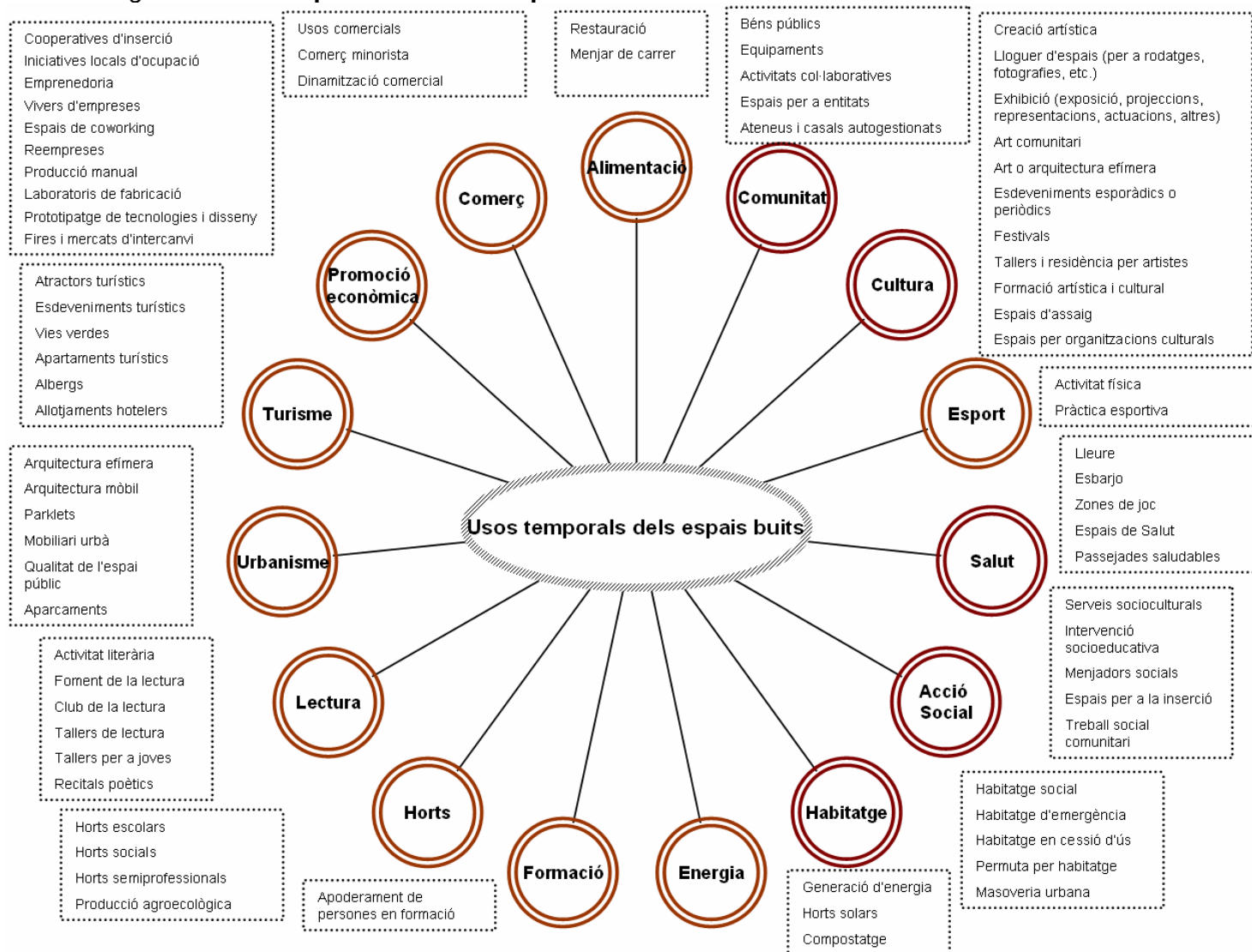
La tipologia i les condicions dels espais que s'han esmentat a l'apartat anterior permeten apropar-se als projectes de reactivació transitòria gairebé des de qualsevol objectiu de política local.

D'una banda, la reactivació d'espais en desús o infrautilitzats pot tenir com a objectiu promoure **usos generalistes** per al gaudi de l'espai públic, per a la realització d'activitats cíviques o participatives o per a la millora de la qualitat de l'entorn construït, implicant així beneficis per a la població en general i impacte positiu sobre diferents públics.

D'altra banda, **més específiques** poden ser altres funcions com facilitar l'accés a activitats esportives o de lleure, promoure l'exposició o la creació cultural, promoure activitats d'emprenedoria, desenvolupar activitats de prototipatge tecnològic, crear espais més versàtils de comerç minorista o restauració, etc. Aquests usos, o qualsevol altre, **formen part de la idiosincràsia de les ciutats i pobles** i de les àrees de responsabilitat municipal d'una o altra manera.

En la figura següent apuntem algunes de les principals utilitats que es poden activar en els espais identificats en l'apartat anterior.

Figura 4. Utilitats potencials dels espais en desús



D'aquesta manera, espais sense un ús definit o abandonats poden adquirir una activitat i una utilitat en termes d'activitat econòmica, de creació d'oportunitats d'oci i culturals o de millora de la seva qualitat¹. Així, un solar abandonat en espera que el propietari pugui construir pot convertir-se temporalment en un espai per a exposicions artístiques a l'aire lliure o es pot adequar i millorar amb una intervenció de baixa escala però suficient per convertir-lo en o atractor de vida social. Una fàbrica abandonada amb suficients condicions de seguretat i manteniment pot transformar-se en un espai d'acollida de projectes d'emprenedoria o per al desenvolupament d'activitats temporals relacionades amb la pràctica esportiva i l'activitat física. Equipaments sense ús com gasolineres abandonades o tallers poden donar lloc a sales de cinema, teatres improvisats, sales de reunions per a associacions socials o restaurants. Locals comercials sense activitat poden obrir temporalment com a centres cívics o com a botigues temporals.

Aquesta amplitud d'usos, d'una banda, permet que aquest enfocament generi interès en diferents àrees de gestió pública municipal i atregui un ventall molt

¹ En les fitxes d'experiències es poden trobar més detalls d'aquests usos adaptatius.

ampli d'actors, impulsors i usuaris potencialment implicats en actuacions d'aquest tipus. Des d'aquest punt de vista, estem davant d'una aproximació que pot tenir un encaix estratègic com a intervenció decidida d'activació màxima de les capacitats de la ciutat construïda, que arribi a diversos àmbits de gestió local i a una diversitat d'agents amb qui col·laborar en el seu impuls.

Per altra part, aquesta mateixa diversitat de funcions -igual que la diversitat d'espais- ens situa davant la **complexitat d'atendre situacions molt diferents** i necessitats socio-comunitàries amb perfils diversos, afegint una dificultat més a l'hora d'abordar-les al mateix temps.

No obstant això, la utilitat de **partir conceptualment des d'una visió comuna** sobre com tractar aquest tipus d'espais en desús d'una manera integradora, referent a allò que es pot fer amb els mateixos, permet **donar coherència a l'actuació municipal** i compartir també l'impuls des d'unes àrees i altres. De la mateixa manera, ens permet partir d'un ventall ampli d'actuacions potencials que puguin tenir cabuda en aquest tipus d'espais, possibilitant que les diferents àrees municipals puguin trobar, en les estratègies adaptatives d'ús, fórmules per crear noves dinàmiques per a les seves actuacions sectorials.

Finalment, des del punt de vista de l'aprofitament dels espais la mixtura d'usos esdevé un enfocament que facilita la generació d'**efectes multiplicadors entre unes i altres iniciatives**. Entre les alternatives que tenen un punt de partida diferenciat es generen vincles de complementarietat, mentre que els establiments que tenen un caràcter similar es donen relacions de sinèrgia. La **lògica de xarxa** contribueix poderosament a la creació de capital social tota vegada que permet d'optimitzar les intervencions. Per exemple, en un espai buit es poden generar vincles entre l'economia de la creació, les belles arts convencionals, la producció manual, la difusió digital, etc.

3.3 Els processos d'activació

Seguint el magnífic treball d'investigació que representa el llibre *Urban Catalyst*², podem afirmar que aquests projectes poden tenir desenvolupaments i resultats diversos al llarg del temps. Existeixen així **diferents tipus de processos**, que s'assenyalen a continuació amb les seves principals característiques:

- **Possibilitar.** Processos que compten amb l'existència prèvia d'un **marc institucional afavoridor** de projectes de reactivació d'espais i edificis abandonats, possibilitat a través de la iniciativa pública, d'un propietari privat o una agència de mediació. En aquest cas, **el projecte concret no existeix encara**, en espera del seu contrast amb potencials usuaris i protagonistes, però en canvi **s'avança en la interacció entre els agents i s'aclareix el marc normatiu i de col·laboració**. Exemples com el Pla Buits a Barcelona o el programa d'utilització temporal d'espais d'aparcament (*parklets*) a San Francisco entrarien en aquesta categoria. També pot servir l'exemple de LentSpace (Nova York), solar cedit per un propietari per a usos culturals temporals, els diferents exemples d'utilització temporal de locals comercials (Meanwhile Project, Renew Newcastle, etc.) o els usos temporals que estan permetent a projectes de renovació urbana com Kings Cross (Londres) o Hafen City (Hamburg).

² Oswald, P; Overmeyer, Klaus; Misselwitz, P., 2013. *Urban Catalyst. The Power of Temporary Use*. Berlín: DOM Publishers.

- **Iniciar.** Processos iniciats per **organitzacions i agents directament interessats** en la reactivació d'un espai i que **assumeixen el lideratge** a l'hora d'iniciar una solució puntual per a un determinat recurs entrant en diàleg amb la propietat o amb l'administració. En aquest cas, el procés sol implicar un **creixement orgànic del projecte**, la programació i usuaris creix o varia més enllà de la voluntat i la previsió inicial dels seus precursors. Un exemple d'aquest tipus pot ser el procés d'NDSM Wherf a Amsterdam o, a una escala menor i amb altres condicionants, el projecte Campo de Cebada a Madrid, així com els inicis del projecte de reconversió del mercat de Spitalfields a Londres.
- **Reclamar.** Processos de reclamació d'un **ús alternatiu d'un determinat lloc per al qual hi ha un ús previst**. En aquest cas, el projecte de reactivació busca crear un **context de debat i activitats que visualitzi un futur o utilitat alternativa** esperant que pugui tenir impacte en la destinació final de l'espai. En la major part dels casos, aquests processos sorgeixen com a contestació a un pla pre-existent que normalment es considera que no atén prou els interessos locals que els iniciadors d'aquest ús temporal cerquen defensar. El projecte ZAWP que s'està desenvolupant a la península de Zorrozaurre a Bilbao té algunes d'aquestes característiques.
- **Acompanyar.** Processos d'**acompanyament a comunitats d'usuaris ja existents**, que seran els agents actius (i beneficiaris al mateix temps) de **fórmules de reapropiació d'espais i equipaments**, comptant per això amb l'**assessorament** legal o tècnic d'agents que, sense entrar en la gestió directa com en altres casos, actuen de **facilitadors**. Pot ser el cas, per exemple, de determinades experiències d'horts comunitaris i també molts processos d'utilització informal d'espais oberts.
- **Formalitzar.** Processos de formalització en què **un ús temporal es consolida i perpetua aconseguint un model de negoci estable, un fort suport social i una estabilització de les condicions d'ús**, de manera que acaba constituint un projecte específic de certa entitat i dimensió amb estructures estables i **relacions amb altres programes o projectes de la ciutat**. Aquest és el cas de projectes avui dia molt consolidats (com el cas d'Arena o RAW-Tempel a Berlín).
- **Explotar.** Processos d'**explotació comercial per part d'agents que no tenen com a activitat principal** aquest tipus d'intervencions urbanes o sociocomunitàries, però entenen que esquemes d'utilització temporal d'espais o equipaments els poden ser beneficiosos. En aquest cas, la connexió amb la comunitat local desapareix i només hi ha un **ús oportunístic dels espais**, com és el cas de la cessió temporal d'espais públics per a activitats publicitàries o de relacions públiques de grans marques comercials o les "guerrilla shops" i restaurants *pop-up*.

Com hem vist de forma ràpida, aquestes diferents dinàmiques impliquen en cada cas diferents lideratges, diferent nivell d'institucionalització, diferents dimensions econòmiques i esquemes de finançament i diferents fórmules de gestió. Compartint tots dos denominadors comuns (per una banda, l'espai en el qual es localitzen necessita una reactivació o se cerca un ús més intens i, d'altra banda, l'ús que s'impulsa té un caràcter temporal o transitori), se separen respecte a la dinàmica o el procés que es genera i la forma d'impulsar en l'inici.

3.4 Més enllà de la transició

En aquestes pàgines es proposa adoptar una postura oberta cap als projectes de reactivació i, com hem destacat, això implica centrar-se en afavorir **processos de cocreació en què la ciutadania s'implica en la generació de solucions**. Per això, hem definit fins ara situacions de partida que es poden donar en els espais necessitats d'aquesta reactivació i quina posició inicial pot prendre l'administració a l'hora de possibilitar la seva posada en marxa. En molts casos, aquesta posició de partida és la suma d'un espai en desús, un interès social més o menys organitzat per donar-li una utilitat i un **ús en forma de projecte definit en termes bastant oberts, sense una forma determinada, sense un model de gestió clar i sense una forma material gaire definida**. Aquestes últimes incerteses són fruit precisament de les circumstàncies que envolten a l'espai i que fan molt difícil una definició formal des de l'inici.

Aquesta **incertesa afectarà també el desenvolupament posterior** del procés un cop iniciat. Pensem en el cas d'un solar abandonat que es reactiva com a espai d'esplai i de programació d'activitats culturals. És possible que, amb el temps, aquest lloc esdevingui catalitzador d'una forta activitat assumida per la ciutadania. Quin futur tindrà si, arribat el cas, aquest solar finalment acaba complint la seva missió i s'hi edifica tal com poden preveure les normes urbanístiques? O pensem en un taller industrial abandonat que acaba convertint-se en un espai d'acollida de projectes d'emprenedoria en la fase inicial. Potser acabi esdevenint un espai reeixit de creació i de mobilització de noves iniciatives econòmiques però que arribi el cas que es procedeix al seu enderrocament o qualsevol altra circumstància que obligui al seu tancament com a projecte temporal. Quina sortida pot tenir?

Podem establir unes **categories en funció de quin és el resultat final i la relació entre l'ús planificat i l'ús transitori**:

- **Substitució.** L'activitat nova reemplaça a l'anterior (abandonada) fins que s'inicia l'activitat planificada.
- **Itinerància.** L'activitat és recurrent i es desplaça oportunistament per diferents espais sense necessitat d'estar lligada a un d'ells en particular.
- **Impuls.** L'activitat temporal es consolida i després de la fi del període transitori d'ús, s'estableix en un altre lloc de manera estable.
- **Consolidació.** L'activitat temporal es consolida i després de la fi del període transitori d'ús, s'estableix en el mateix lloc abandonant la planificació d'usos prevista.
- **Co-existència.** L'activitat temporal es consolida i després de la fi del "mentrestant", s'estableix en el mateix lloc compartint espai amb l'activitat prevista.
- **Desplaçament.** L'activitat prevista per a usos permanents és desplaçada temporalment (per obres de renovació, per no haver-se iniciat encara) i es localitza en un espai de forma temporal.

Com veiem, alguns projectes que es mantenen en el temps poden arribar a tenir una vida posterior diferenciada de l'espai en què s'inicien o arribar a modificar l'escenari inicial quan no acaben convertint-se en permanents. Com assenyalàvem, es tracta

d'una evolució difícil d'anticipar a l'inici i que no determina necessàriament com es llancen aquests projectes, però convé ser conscients d'aquestes diferents evolucions.

4. Els espais buits segons els diferents àmbits sectorials de la gestió local

En aquest apartat es realitza una **anàlisi sintètica dels espais buits per als diferents àmbits sectorials de la gestió local**. Es tracta de tretze mirades que presenten, en primer lloc, una panoràmica general i, en segon lloc, els aspectes més destacats.

4.1 ACCIÓ COMUNITÀRIA I PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Els processos i les transformacions socials i territorials que els ens locals gestionen són cada cop més complexos. L'espai públic, l'espai on la ciutadania creix i es desenvolupa és l'espai que dóna el **sentit de pertinença** als veïns i veïnes d'un territori. Aquest ha de tenir en compte la vida quotidiana i ha d'estar dissenyat i pensat per a tothom, ja que és un espai de convivència, de relació, d'integració, de confluència d'interessos i de necessitats. És l'espai on pren més sentit la relació entre veïns, entre la ciutadania.

La ciutat ha de ser pensada i dissenyada per i amb els ciutadans i ciutadanes. En la ciutat es desenvolupen la relacions entre la configuració de l'espai públic i el desenvolupament de la vida col·lectiva. **La socialització s'assenta en l'espai i per tant, també en depèn.**

En els darrers anys, s'han anat acumulant espais (de diferent tipus, titularitat, etc.) que han perdut el seu ús o la seva utilitat per convertir-se en espais buits, en desús. Aquests espais han esdevingut espais sense sentit, no només físic o de funcionament, sinó també en **indrets que tenen el risc de convertir-se en espais aïllats del context públic o comú.**

La pràctica de donar ús social i cultural als espais buits està esdevenint una actuació urbana a través de la qual grups de ciutadans participen *de, en i per* la ciutat, demostrant, per una banda, la seva vinculació i compromís en la millora dels seus entorns conviencials i, per l'altra, esdevenint actors vius, conscients de la importància que les seves accions tenen per la construcció de **la ciutat com un espai comú en el qual conviure.**

A més, els espais buits estan posant de relleu dèficits i necessitats dels barris o de les ciutats com l'espai públic, manca d'equipaments, etc. Els **espais buits** apareixen doncs, **com una oportunitat per implicar els agents socials en la seva regeneració i dinamització.** Com una reivindicació del bé comú, de la col·lectivitat i de l'acció comunitària. Molts col·lectius estan sent els protagonistes de l'apropiació i posada en ús d'aquests espais, és a dir, la **reivindicació de l'espai com a bé comú.**

La tasca de donar forma a l'espai urbà ha de partir necessàriament d'un procés col·lectiu amb els veïns i les veïnes i ha de tenir en compte el context (barri, ciutat) des d'una visió més global. Aquest procés col·lectiu és, necessàriament, un procés participatiu que tingui en compte els diferents agents: polítics, tècnics o socials.

La incorporació de la ciutadania en la definició d'un espai buit podria tenir doncs, diferents objectius:

- D'una banda, la voluntat **d'augmentar el sentit de pertinença** dels veïns i veïnes a l'espai públic, al seu entorn més immediat. Així com també la pròpia reivindicació de l'espai públic com a un espai comú, de tots i per a tots.
- I, d'una altra, la implicació directa dels usuaris en el propi espai tant en la definició de l'ús o la utilitat temporal de l'espai buit com sent els propis "**protagonistes**" de l'ús definit.

En definitiva són accions de clar **apoderament ciutadà** amb una pretensió de **millorar la qualitat de vida de la gent**. Són accions que dinamitzen i enriqueixen les relacions de veïnatge, que aposten i enriqueixen clarament la vida en comú en potenciar les relacions entre persones i que **enforceixen les relacions socials** produint efectes directes envers la **cohesió social i la convivència entre les persones** que habiten en un determinat espai urbà.

Destaquem

La incorporació de la ciutadania en la definició i en la pròpia gestió dels espais buits, tant si la iniciativa prové dels propis veïns com si prové de l'administració o d'un altre agent, aporta un valor afegit al procés evident.

La **implicació comporta corresponsabilització** per part de la ciutadania envers l'espai. Un **ús real de la ciutat**, és a dir, en funció de les necessitats i la realitat del barri i un coneixement de la realitat social que va més enllà de l'espai purament "físic". El sentiment de pertinença a la ciutat i del fet que la ciutat ens pertany a tots, fa augmentar el compromís envers l'entorn i per tant, es dibuixen escenaris **més propicis a la convivència** en els entorns urbans, **a la relació i a l'intercanvi entre veïns i veïnes**.

La millora i la dinamització de l'entorn urbà té una conseqüència directa en la **percepció de la ciutadania respecte la sensació de seguretat i de confiança** i aporta valors com el de la proximitat, la cooperació, la solidaritat, reciprocitat, interrelació, etc. La convivència es projecta, necessita de l'espai públic, d'espais de socialització, apropiats per a la vida en comú.

Finalment, el propi procés participatiu en la definició de l'espai buit parteix de la dinamització social i comunitària necessària per al posterior funcionament de l'ús donat. **La ciutat ha de ser pensada de forma activa, com a camp d'experimentació constant**. Els mecanismes de planificació han quedat obsolets per donar pas a la temporalitat i la flexibilitat.

Les regles de joc de l'espai públic estan canviant i cada cop es fa més evident la **necessària implicació de la ciutadania no només en la definició del seu entorn més proper sinó també en la pròpia gestió de les ciutats**.

4.2 BENESTAR SOCIAL

Derivat de les diferents causes de l'actual context de crisi, que comprèn diferents vessants (financera, social, econòmica, de valors...), **els serveis socials del món local es troben davant d'un creixent nombre de persones que són vulnerables**, tant socialment com econòmicament, i que requereixen dels serveis bàsics de subsistència. Moltes de les demandes que es fan al serveis socials locals es troben vinculades a les **dificultats de fer front al pagament de l'habitatge, als subministraments i també a l'alimentació**. En aquest sentit es constata que hi ha un

incrementen de les xifres de persones demandants de serveis oferts per menjadors socials i albergs, en ocasions acompanyat de situacions de malaltia mental, alcoholisme...

La crisi ha tingut greus repercussions sobre la població més vulnerable tant per a les persones per les quals la crisi no és un fenomen nou com per persones que mai havien estat ateses dins del sistema de serveis socials i que presenten les mateixes problemàtiques que les anteriors.

Destaquem

Fruit d'aquesta conjuntura el serveis socials han passat a tenir un paper més rellevant en les polítiques públiques locals front a altres àmbits que havien tingut més protagonisme en el moment més àlgid de l'economia, sobretot quan ens referim al *boom* immobiliari.

Tant per l'increment de persones usuàries dels serveis socials com per la pròpia naturalesa de l'atenció que requereixen aquests ciutadans i ciutadanes, els serveis i equipaments, als quals van adreçats, són majoritàriament de caràcter estable en tractar-se en moltes ocasions d'unitats convivencials dins d'equipaments de serveis socials, els quals han de complir, necessàriament, les garanties de registre, autorització, de qualitat i acreditació de la Generalitat.

Si tenim en compte l'aplicació de la Llei Catalana de Serveis Socials 12/2007 i en concret el Catàleg classificat de serveis i prestacions socials del Sistema Català de Serveis Socials tant en la seva vessant de serveis socials bàsics com en la de serveis socials especialitzats veurem que els equipaments que es descriuen no podem ser subjectes d'un ús temporal, entre d'altres coses, perquè **l'atenció als infants, a les persones grans, a les persones disminuïdes, etc. requereix d'una estabilitat en el temps** en la prestació del servei, perquè es necessita d'una inversió en infraestructures que són minuciosament reglades i perquè tenen un alt cost de personal, de manteniment i de gestió, que necessàriament suposa aquesta atenció a persones especialment vulnerables.

Per exemple, en el cas dels equipaments dels serveis socials bàsics com serien els menjadors socials aquests estan subjectes a la normativa vigent de restauració. O bé en el cas dels centres oberts per a infants necessiten la instal·lació d'espais adequats per la cura de la higiene personal, i segons en quins casos disposar d'una cuina, d'unes piques, etc. El mateix podríem dir per allotjaments temporals per necessitats d'emergència social

Aquesta situació es fa més patent si parlem del serveis socials especialitzats com, per exemple, el servei de centre residencial d'acció educativa o dels serveis de centres residencials per a gent gran on l'estada de les persones usuàries té un caràcter permanent.

De totes maneres compartim els plantejaments que es proposen, des de les altres òptimques, quant als usos temporals dels espais buits, ja que les seves finalitats són més adaptatives sobre tot en funció de la població a qui va dirigida des d'una perspectiva més comunitària, cultural, ambiental, etc., tal i com s'ha apunta en aquest document, l des d'una perspectiva de la intel·ligència de *software*.

4.3 BIBLIOTEQUES

Des de fa temps la societat civil ha donat valor als beneficis que representa gaudir d'una biblioteca pública en el seu municipi.

Ara, en la situació actual, les administracions estan experimentant un procés de transformació per presentar el **valor públic** com un desenvolupament econòmic i de benestar social.

Invertir en el coneixement de les polítiques locals té una gran importància des de la perspectiva de la gestió pública i de l'economia pública, especialment en un context de **reducció de la despesa, de debat sobre dimensions i polivalència dels equipaments i sobre les potencialitats de la producció de serveis en xarxa, ja sigui mitjançant d'aliances entre el sector públic i el sector privat o el tercer sector.**

En un context de restriccions econòmiques com l'actual, les inversions públiques en cultura, i en concret en l'àmbit de les biblioteques públiques, és força qüestionat. Per aquest motiu, és essencial **disposar d'evidències rigoroses que permetin posar en valor aquests serveis públics.**

La crisi continua afectant les biblioteques. Al mateix temps es manifesta que són **uns dels equipaments públics més usats**. Els professionals de les biblioteques estan fent esforços per presentar serveis a la seva comunitat d'una forma eficient i sostenible. Serveis que es donen tant dins de la biblioteca com a fora d'ella.

Destaquem

En el plantejament inicial de proporcionar algun tipus d'ús de caire temporal a aquest espais que es troben abandonats o a l'espera de definir el seu ús, amb la possibilitat de ser susceptibles d'acollir activitats diverses, tot i el valor social de la biblioteca, no podem plantejar-nos la biblioteca com un dels serveis temporals, a causa de l'alt cost de manteniment i de gestió que representa.

Els municipis amb interès, inquietuds o iniciatives socials envers un servei bibliotecari, (que ho veuen com una oportunitat o com un benefici d'un rendiment d'un espai) poden plantejar-se **reconvertir aquests espais buits en espais bibliotecaris**. Han de tenir en compte que els costos són elevats i nombrosos.

Aquests equipaments tenen unes despeses de funcionament i gestió que suposa una càrrega per a les arques dels municipis.

No es considera viable cap espai d'ús temporal per dedicar-ho a un ús de biblioteca pública, a no ser en el cas excepcional que l'ajuntament vegi la necessitat de crear o millorar la seva biblioteca.

De totes maneres compartim les reflexions de les altres àrees sobre les necessitats dels beneficis que representa l'obtenció d'un rendiment d'aquests espais. L'ocupació, la dinamització cultural o social, la millora ambiental i la imatge urbana per aconseguir un fre en el seu deteriorament és el que hem de plantejar-nos globalment per oferir millores a aquestes situacions en els nostres municipis.

4.4 COMERÇ

Actualment i des de fa temps ens trobem en un context complex, difícil i que es tradueix en la necessitat més que mai d'un suport tant tècnic com econòmic als diferents municipis de la província com a institucions locals més pròximes i properes a les persones i al teixit comercial i empresarial.

Tot i així, darrerament s'està incrementant en gran mesura el nombre de locals buits als municipis i s'estan constituint en una de les problemàtiques que necessiten d'actuacions que facin possible millorar el teixit econòmic i comercial. En l'àmbit del comerç s'han realitzat actuacions preventives per fomentar l'ocupació d'espais buits des de l'inici de la crisi. I en el moment present se segueix constatant la necessitat d'instruments per mitigar els efectes negatius d'aquesta realitat així com actuar de manera determinant per desenvolupar línies de treball que permetin no només augmentar l'ocupació d'aquests locals sinó també buscar estratègies per considerar aquests fets com a oportunitats per fer d'aquests municipis territoris més competents a nivell comercial.

La davallada en l'ocupació de locals comercials està produint una major desertització comercial i una tendència a la disminució d'atenció en l'espai urbà de determinades zones o eixos comercials.

El protocol d'actuació per al foment dels locals buits divideix en cinc fases l'actuació:

1a fase: Planificació i determinació del sistema de seguiment

2a fase: Diagnosi comercial/Cens comercial i de serveis

3a fase: Estratègies de comercialització

4a fase: Sensibilització i identificació dels recursos

5a fase: Avaluació i resultats

Cal dir que és indispensable per a un projecte concret de foment de l'ocupació de locals buits els objectius estratègics (orientacions generals que dirigeixen l'organització), les línies estratègiques (la manera de portar a terme els anteriors) i els objectius operatius (els resultats desitjats raonablement assolibles i verificables).

Destaquem

En el cas del comerç urbà i de proximitat ens trobem que en la majoria dels casos hi ha un objectiu o interès econòmic donada la implicació directa de la transacció comercial. D'altra banda, el principal és garantir unes bones polítiques comercials que facin les ciutats més compactes i cohesionades.

La utilització dels locals buits permetrà **altres tipus d'usos més enllà de l'estrictament comercial**, que s'hauran de treballar des del consistori com a projecte de ciutat. En aquest sentit podem observar com es desenvolupen **alternatives força singulars d'usos comercials** generant **sinèrgies amb altres matèries i elements** culturals, artístics, urbanístics i socials, tot processant alternatives reeixides i engrescadores per als municipis. Per tant, és clara la necessitat d'una visió transversal en aquest tipus d'iniciatives i donar importància a la dimensió de projecte de ciutat que tenen aquestes actuacions.

4.5 CULTURA

Les activitats culturals i creatives contribueixen positivament al desenvolupament sostenible dels territoris des del punt de vista del seu creixement econòmic però també de la creació d'ocupació de qualitat, la cohesió social, i la millora de la qualitat de vida dels ciutadans.

La crisi econòmica dels darrers anys ha tingut un gran impacte en els pressupostos de cultura dels municipis de la província que s'han reduït, en el seu conjunt, un 56% entre 2009 i 2011. Els més afectats per aquestes restriccions han estat la contractació de béns i serveis i les transferències a entitats, de manera que l'activitat cultural als municipis s'ha vist doblement afectada.

L'existència, arreu del territori, d'espais que es troben temporal o permanentment en desús suposa una finestra oberta a **usos culturals que podrien suplir algunes mancances en equipaments així com donar vida als espais i les àrees on es troben** durant el temps que passa abans no se'ls confereix una funció definitiva. D'aquesta manera **s'aprofitaria la capacitat que tenen l'art i la cultura per a la revitalització d'àrees en declivi** alhora que es donaria l'oportunitat a artistes i agents culturals de realitzar les seves activitats en espais insòlits a preus molt assequibles o fins i tot sense cost.

A la província de Barcelona podem trobar nombrosos exemples d'equipaments culturals infrautilitzats a causa de la manca de recursos, que no permet dotar-los del volum d'activitat que podrien acollir, i fins i tot algun que no s'ha acabat de construir o que es manté tancat. Ara bé, els usos culturals no tenen per què limitar-se a aquests casos. **Pràcticament qualsevol tipus d'espai és susceptible d'acollir una activitat cultural o una altra.**

Destaquem

Entre els diversos usos culturals possibles es preveuen, per exemple: la utilització d'edificis industrials en desús o de terrenys com a espai d'assaig per a grups de circ o d'art de carrer; l'organització d'exposicions en antics locals comercials; la reconversió d'aquest tipus de locals en espais per artistes o emprenedors culturals; l'organització de festivals en solars buits; l'adequació d'equipaments públics com a espais de reflexió i formació; la cessió de pisos buits a artistes en residència, i un llarg etcètera.

Tots ells tenen en comú el fet que, si es defineixen uns usos adequats per a l'espai lliure en cada cas, tant **els costos per una mínima adequació de l'espai com els de manteniment poden ser bastant reduïts**, i per tant assumibles per part de l'ajuntament o dels usuaris finals. Amb iniciatives com aquestes **es contribueix directament a la sostenibilitat econòmica dels projectes culturals i artístics** als quals es doni la possibilitat disposar d'espais per a les seves activitats, alhora que **el municipi guanya nous espais per a les arts i la cultura.**

Així doncs, el fet de propiciar activitats culturals en espais en desús contribueix sens dubte a la **dinamització de la vida cultural i col·lectiva dels municipis** on es troben. En determinats casos, a més, es tracta d'espais amb un valor patrimonial material – pertanyen a un corrent arquitectònic concret- o bé immaterial –pel paper que han jugat en la història del territori-.

En la major part dels casos aquest tipus d'actuacions tindran un **impacte econòmic positiu** al territori: eventuais impactes directes en forma de creació d'ocupació, així com impactes indirectes i induïts donats per l'efecte multiplicador de què es beneficien proveïdors, bars, llibreries i comerç local en general gràcies al moviment que generen els projectes.

Finalment, aquests processos suposen, en tots els casos, una oportunitat per **enfortir el diàleg i la col·laboració entre ajuntaments i ciutadans** per tal de fer front a una problemàtica comuna: l'existència d'espais buits o en desús susceptibles d'acollir usos culturals. El fet que els ciutadans puguin tenir una participació real i efectiva en els processos de definició d'usos contribueix a la seva maduresa democràtica, a la transició de les polítiques locals cap a la intel·ligència del software i, en definitiva al desenvolupament sostenible a llarg termini de pobles i ciutats de la província.

Les polítiques locals de cultura en les àrees industrials en desús

Des de la perspectiva de les polítiques locals de cultura, hi ha una tipologia d'espai que destaca per damunt les altres pel que fa al ventall d'usos que s'hi podria donar: les antigues àrees industrials (fàbriques, naus, magatzems, escorxadors, molins, vapors, mercats...). Nombrosos municipis de la província compten amb equipaments industrials –de titularitat pública o privada- que han anat caient en desús de la mà de la terciarització de l'economia. Alguns d'aquests s'han recuperat, tot passant a enriquir la narrativa del patrimoni industrial català.

En un primer moment, la recuperació dels espais fabrils s'orientava primordialment a la seva museïtzació. És el cas de les 25 fàbriques que formen el sistema territorial del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya. **En una segona etapa es va obrir el ventall dels usos possibles per aquests espais, donant lloc a la reconversió de fàbriques en centres culturals i, sobretot, en espais per a la creació:** Roca Umbert a Granollers, Can Estruch a Sabadell, la Fàbrica Llobet Guri a Calella, l'antiga fàbrica tèxtil Casaramona (actualment el CaixaFòrum), la Farinera del Clot, el Vapor Vell de Sants o Fabra i Coats són només alguns exemples de reapropiació de les fàbriques amb unes funcions totalment diferent de les originals.

Aquesta etapa de reconversió d'antigues indústries en centres culturals d'índole diversa va quedar **congelada per la crisi** econòmica. Actualment, alguns d'aquests espais es troben en un estat proper a l'abandonament, i d'altres en un estadi intermedi: s'han formulat projectes de renovació però no s'acaben de portar a la pràctica per manca de recursos. Tot i que fins ara no hi ha hagut una demanda clara per part d'ajuntaments orientada a donar usos culturals a aquests espais que no siguin de caràcter permanent, des de Cultura de Diputació es considera que, ara per ara, **una sortida plausible per ells passa per facilitar processos que impulsin la revitalització d'aquests espais a través de l'art i la cultura en forma d'accions temporals o efímeres.**

Es planteja, així, una relectura d'aquests espais fabrils, que en poc més de cent anys han passat de ser el motor de l'economia catalana a l'abandonament, i d'aquí a ser recuperats com a museus o centres d'interpretació, posteriorment reconvertits en centres culturals, fàbriques de creació per, finalment, ser vistos com una porta oberta a la col·laboració de ciutadans i institucions per dotar de sentit aquests espais –sovint emblemàtics i amb forts vincles amb la població local- sota les premisses de la sostenibilitat, la creativitat, la flexibilitat, la cooperació, la responsabilitat i, per què no, la provisionalitat.

Tot i la diversitat d'espais fabrils o industrials que trobem pel territori, gairebé tots tenen alguns trets en comú:

- Molts són **immobles emblemàtics**, exponents d'un corrent arquitectònic determinat.
- Són construccions que ja no estan en servei, sovint de dimensions imponents i amb una localització molt específica.
- Per norma general són espais amplis i diàfans, fet que possibilita intervencions molt lliures i flexibles amb programes funcionals i d'usos diversificats.
- Són fàcilment **adaptables als requeriments actuals** per als equipaments públics: accessibilitat, seguretat, noves funcionalitats, etc.
- Generalment, els costos d'una rehabilitació integral són molt elevats. No obstant, es poden plantejar arranjaments provisionals o una rehabilitació per fases.
- Juguen un paper central en la memòria col·lectiva dels seus territoris i de Catalunya.
- En formar part de la memòria viva, hi ha moltes persones als municipis que hi s'hi senten molt vinculades.
- Són espais que atreuen tant residents com turistes i la seva recuperació com a espais d'ús públic per a la cultura genera complicitats.

4.6 DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC LOCAL

L'existència d'espais buits a l'interior de les ciutats o en l'espai periurbà presenta diferents problemàtiques des del punt de vista del desenvolupament econòmic local. Per una banda, suposa una pèrdua de potencial pel no aprofitament d'uns espais que, almenys en termes de **localització**, podrien **proporcionar ingressos** als qui en tenen la propietat i avantatges competitiu a qui els utilitzin (si considerem que poden ser aprofitats per a activitats econòmiques). D'altra banda, suposa un **deteriorament de la imatge** de la ciutat en espais de centralitat que, de nou, afecta a les rendes de localització.

No cal dir, a més, que en un moment en el qual l'expansió urbanística i immobiliària és difícil (suposant que fos desitjable) la racionalització que suposa treure profit d'aquests espais redunda en un **estalvi** a tots nivells (de recursos econòmics, naturals, etc.) beneficiós per al conjunt de la ciutadania.

L'aprofitament d'aquests espais, a més, amb l'objectiu que acullin activitat econòmica i llocs de treball seria la sortida més adient des del punt de vista de les **polítiques de desenvolupament econòmic local**. Ara bé, la possibilitat de fer-ho depèn en gran mesura d'aspectes com la situació de l'espai en concret (és a dir, si hi és permès o si és possible ubicar-hi qualsevol activitat) o la seva titularitat (en quins termes és lícit permetre en un espai públic una activitat econòmica privada?; quines limitacions i condicionaments existeixen?).

Destaquem

La utilització temporal d'espais en desús, des del punt de vista del desenvolupament econòmic local, admet un **ampli ventall de possibilitats**. Destaca primer ubicar-hi **temporalment activitats econòmiques o amb interès econòmic**: des de negocis de caràcter estacional o puntuals (vinculats a algun tipus d'esdeveniment a la ciutat, per exemple), fins a espais equivalents a viviers d'empreses per a persones emprenedores, llocs de coworking, etc. Com a **estratègia territorial** és important

generar nous filons d'activitats culturals i creatives que estableixin una **connexió amb qüestions econòmiques i urbanístiques**.

En el moment actual és especialment rellevant realitzar-hi activitats que contribueixin a la **formació i millora de les capacitats de les persones en situació d'atur** (com ara els horts urbans o tallers diversos).

Els espais en desús poden entendre's també com un recurs per la generació de **nous arguments territorials**. Vinculats a la cultura del lloc, permeten atraure visitants i, també, projectar-se a l'exterior, però sobretot cal tenir en compte la perspectiva de la qualitat de vida. Es tracta de pensar les intervencions en termes d'una millora global de l'oferta territorial, que inclou tant els entorns econòmics com els convivencials.

En aquest sentit, constitueixen un recurs per desenvolupar processos de generació de **capital social**, per mitjà, per exemple, d'iniciatives d'economia solidària, de desenvolupament comunitari, de circuits curts de producció i consum, etc. En aquests casos, el procés social que acompanya l'activació de l'espai buit esdevé un pòsit més important que la funcionalitat concreta amb què aquest s'utilitza.

Les iniciatives d'ús temporal també són una oportunitat per **generar entorns innovadors**. Es tracta de nodes que condensen persones, idees, materials i informacions molt diversos. A partir d'aquesta combinació, és possible alliberar les capacitats creatives de les persones i les comunitats, que en cas d'èxit irradiaran fins i tot més enllà de l'espai concret.

En termes de les intervencions concretes, els usos temporals permeten potenciar, prenent l'espai o infraestructura com a donats, els aspectes intangibles, qualitius i relacionals de l'estratègia territorial. En aquest sentit, destaca l'interès de projectes que cerquin un **efecte demostració** en un entorn de crisi paralitzant, posant en valor la innovació social, la creativitat, l'apoderament de les persones, etc.

L'economia social i solidària com a eina de reactivació temporal dels espais en desús

L'economia social i solidària és un conjunt de pràctiques econòmiques que tenen com a objectiu la satisfacció de necessitats en comptes de la maximització del benefici sobre el capital invertit; s'organitzen de forma democràtica; i actuen amb responsabilitat social.

L'economia social i solidària forma part de l'agenda emergent del desenvolupament local. Disposar d'un espai físic és un element que pot facilitar la posada en marxa d'aquestes iniciatives. A la vegada, l'economia solidària aporta un conjunt d'eines de notable utilitat per a la reactivació transitòria dels espais buits. Assenyalem a continuació les més significatives:

- Eines per crear ocupació, com les **cooperatives que acullen emprenedors o la reempresa cooperativa que poden localitzar-se en equipaments buits o espais de coworking**, així com les cooperatives escolars que poden desenvolupar pràctiques de familiarització amb el model cooperatiu sobre determinats espais en desús.
- Eines per finançar projectes. En l'impuls dels projectes de reactivació temporal, els crèdits concedits per entitats de finances ètiques, la figura del soci col·laborador, els préstecs participatius, les societats de garantia recíproca, el micromecenatge o

els clubs d'inversió local forneixen un **ampli ventall d'alternatives donada la indisponibilitat actual de recursos** econòmics.

- Eines per estimular la demanda. La compra pública responsable, les anomenades *cash mob*, les monedes locals, etc. són fórmules orientades a la reconstrucció de les economies locals en el sentit d'**augmentar els relacions al si del territori** i evitar les fugues de despesa.
- Eines per millorar l'oferta. Les cooperatives de serveis, les etiquetes i informes ecosocials així com la venda de proximitat, igual que determinades funcions dels espais en desús (horts, fires, etc.) permeten **millorar l'oferta local**.
- Eines per crear béns públics. La recuperació d'espais abandonats és **un dels vessants en consolidació de economia solidària. La seva singularitat és l'orientació a la creació de béns públics o d'ús públic**. En ocasions l'activació pot portar associada la conversió de negocis privats (cinemes, comerços singulars, etc.) en béns públics.
- Eines per redistribuir béns públics, com són els **pressuposts participatius, en els quals podrien entrar els projectes sobre espais en desús**.
- Eines per a l'estalvi individual i col·lectiu. **El consum col·laboratiu i els bancs de temps** tenen uns requeriments infraestructurals específics que poden cobrir-se amb la notable varietat i reduït cost d'ús dels espais buits.

Aquest ampli ventall d'eines es troba en procés de creixement i hibridació continu. El més rellevant és la relació de complementarietat que s'estableixi entre economia solidària i reactivació d'espais en desús. Una relació bidireccional que, a la vegada, enforteix el capital social i la reapropiació col·lectiva del territori.

4.7 EQUIPAMENTS I ESPAI PÚBLIC

Des del punt de vista dels equipaments i espai públic, la situació actual i la possibilitat d'utilitzar espais per a un ús temporal implica pros i contres. Entre els pros, **cal destacar l'existència d'un ampli ventall d'edificis, equipaments i espais que es troben sense ús o infrautilitzats**, i que per tant són potencialment aptes per absorbir usos.

Existeix una certa diversitat, però són majorment edificis industrials que han perdut la seva activitat, i estan sovint ben localitzats, a més de disposar de superfícies àmplies, antics casinos i cooperatives, normalment amb arquitectures més restrictives però amb situacions centríques en els pobles, i algunes masies que han passat a propietat municipal, principalment per raons de protecció del patrimoni arquitectònic. **Molts d'aquests edificis gaudeixen de diferents graus de protecció per raons arquitectòniques o històriques, ja que sovint representen la memòria de la comunitat**. També es dona el cas, menys freqüent, d'edificis en funcionament, com centres cívics o socials, que s'utilitzen parcialment però disposen d'espais desocupats.

En l'àmbit dels espais sense edificar, el ventall es més limitat. Se'n troben més en municipis de gran tamany, on determinats espais han estat requalificats però estan pendents d'execució, o han quedat lliures en operacions d'esponjament. En municipis petits és més estrany trobar espais lliures.

Com a segona característica positiva, **cal esmentar les possibilitats que aquest parc immobiliari ofereix de cobrir una demanda creixent per part de la ciutadania, de reconvertir-se per a usos no preestablerts o no planificats prèviament**, principalment en l'àmbit socio-cultural i lúdic, però també en molts d'altres. El desenvolupament social i econòmic de les últimes dècades ha cobert moltes necessitats bàsiques (urbanització de carrers i places, serveis municipals, biblioteques, etc.) i ha permès que n'apareguin de noves, fruit de la maduresa del teixit social, que demanen la seva pròpia ubicació.

En la banda oposada, **fem esment de les fortes inversions que la majoria d'activitats comporten**: rehabilitació o adequació dels edificis a les noves activitats, adaptació a les normatives vigents (entre les quals figuren molt especialment les de seguretat), inversió en nou equipament interior... Estem parlant d'edificis antics, que per tant es troben fora dels paràmetres que es requereixen actualment per situar-hi una activitat, especialment si s'admet l'accés de pública concurrència. Molt sovint, per l'experiència dels últims anys, hem constatat que les inversions en edificis antics igualen o superen les que caldria fer en un edifici de nova construcció per realitzar les mateixes funcions.

Per altra banda, **la normativa actual relacionada amb l'edificació és molt exigent i restrictiva**: qualsevol intervenció constructiva en un edifici implica l'adequació completa a la normativa, **i no es contemplen nivells menys exigents quan estan destinades a usos temporals**. A més, **se'n poden derivar responsabilitats importants per als responsables de l'administració en cas d'accidents** per incompliment d'aquesta normativa (pensem principalment en la seguretat estructural, la seguretat d'ús i la de prevenció d'incendis). Aquesta responsabilitat es pot donar igualment en el cas d'utilitzar espais oberts que no compleixin la normativa d'accessibilitat, o que presentin perills potencials (desnivells no protegits, registres elèctrics, pous...).

Destaquem

Valorant en conjunt la situació, i tenint en compte tant la disponibilitat d'espais com les limitacions esmentades, apuntem un escenari que ofereix possibilitats, però amb restriccions serioses. **Cal buscar les oportunitats en les quals es puguin associar espais que no necessitin condicionament en termes constructius, amb activitats que no impliquin forts requeriments**.

Ens referim, en els edificis, als que ofereixin plantes baixes àmplies, preferiblement amb poques distribucions interiors, en un estat de conservació estructural satisfactori, com poden ser algunes fàbriques o naus, o bé que hagin estat restaurats recentment i ja acompleixin les normatives d'aplicació, com alguns centres cívics infrautilitzats. Pel que fa a les activitats, aquelles que no exigeixin grups nombrosos de persones i que no siguin molestes per al veïnat. La utilització de plantes baixes de naus o antigues fàbriques per activitats sòcio-culturals que necessitin poc condicionament, a ser possible desmuntable o sense obres, seria un bon exemple. En el cas d'espais oberts, ho serien terrenys anivellats, de fàcil accessibilitat, on no hi hagi desnivells sense protecció o elements potencialment perillosos.

4.8 ESPORTS

L'esport i, més concretament l'esport en la seva vessant del lleure, és objecte de demanda creixent per part de la ciutadania, amb especial efervescència en tot allò que

fa referència a la pràctica desregulada. Aquest fenomen es manifesta clarament en **l'increment d'ús lúdic-esportiu de l'espai públic i dels espais naturals**.

D'altra banda, la limitació de disponibilitat de recursos públics i la situació del cicle econòmic del moment, fa necessària la **recerca d'espais alternatius a les fórmules convencionals** que permeti millorar l'oferta de serveis al ciutadà.

També cal destacar la dificultat d'obtenir **espais de dimensió suficient per a facilitar el desenvolupament de certs esports**, fonamentalment dins els nuclis urbans, amb situacions freqüents de bloqueig de processos urbanístics en curs.

Des d'aquests punts de vista, l'activació d'espais buits, malgrat sigui de manera temporal, pot permetre **donar resposta a situacions deficitàries i facilitar el desenvolupament i l'accés a l'activitat esportiva saludable**.

Destaquem

La diversitat d'objectius de la pràctica esportiva (bàsicament pràctica de lleure, d'iniciació i de competició), conjuntament amb la multiplicitat de disciplines i el vertiginós ritme d'incorporació de variants i alternatives, generen un ampli mosaic de múltiples tesselles i, per tant, multiplicitat de situacions amb aproximacions, requeriments i consideracions diferenciades.

No obstant, per tal de procurar un correcte desenvolupament de l'activitat, com a mínim, convé considerar els aspectes següents:

- La **compatibilitat** de l'activitat amb d'altres que puguin compartir espai, principalment en la situació descrita inicialment, de pràctica lliure i desregulada sobre àmbits d'ús públic o compartit, haurà de considerar la convivència amb la resta d'activitats cíviqües de la ciutadania, afavorir el potencial inclusiu inherent a la pràctica esportiva i evitar situacions d'apropiació i exclusivitat de l'espai.
- L'**impacte de l'activitat sobre l'entorn**, especialment en els casos de pràctica col·lectiva o de competició, o pràctiques determinades amb aspectes sociològics específics que poden introduir perturbacions als residents de la zona, que fa recomanable la introducció de condicions o normes específiques d'utilització.
- En funció de la pressió d'ús que suporti l'espai habilitat per a l'activitat esportiva o la convivència d'objectius i de disciplines diverses, caldrà establir mecanismes i **criteris de gestió**, de major o menor complexitat, que permetin dinamitzar i dotar d'una **infraestructura i organització mínimes**, que garanteixin un funcionament adequat i la seguretat dels usuaris.

Aquesta àmplia casuística admet **escenaris molt diferenciats**, que poden oscil·lar entre senzilles delimitacions de recorreguts o passejades saludables i sofisticats condicionaments d'espais esportius reglats per a pràctiques de competició, petites actuacions d'ús puntual o activitats d'ocupació permanent, espais oberts o tancats, de lliure accés o restringit, espais públics urbans o àmbits naturals del territori, etc., que permeten fer una lectura en clau d'oportunitat del divers catàleg d'espais buits, en relació amb el seu aprofitament i utilització per a la promoció d'hàbits esportius saludables.

4.9 HABITATGE

La construcció d'habitatge ha estat un dels motors econòmics més importants del creixement desmesurat dels darrers anys. El totxo, com a valor especulatiu d'inversió, ha mobilitzat nous terrenys urbanitzables i ha protagonitzat autèntiques expansions urbanes.

D'altra banda, s'havia afavorit la construcció d'obra nova en detriment de la rehabilitació ja que el desenvolupament de nous terrenys urbanitzables no presentava els condicionants i dificultats de la trama urbana consolidada.

L'urbanisme és un procés que necessita temps per la seva tramitació i consolidació que inclou la redacció del pla parcial, el projecte de reparcel·lació i d'urbanització, la tramitació i aprovació de tots aquests documents i, posteriorment, la realització de les obres d'urbanització. La dilatació d'aquest procés va causar, en el moment que va punxar la bombolla immobiliària, que **moltes actuacions es van aturar sense finalitzar el seu procés de transformació**

El sòl transformat a nivell urbanístic però que no s'ha arribat a construir, només comporta una despesa de redacció i tramitació de documents que en el millor dels casos es portaran a terme a mig – llarg termini, i en el pitjor hauran comportat un cost inútil.

Les obres d'urbanització acabades o per acabar presenten una problemàtica diferent. Els terrenys ja estan en procés de transformació i aquest no es pot revertir amb facilitat. Com a resultat queden carrers asfaltats i voreres, però on els solars són extensions de terra erma, edificis ocupats, desocupats o a mig construir.

Dins els nuclis urbans, aquest fenomen s'ha produït en menor mesura i presenten una casuística molt diferent. **Una part important dels solars buits són equipaments** que no s'han arribat a consolidar. I respecte l'edificació, predominen els **recintes industrials** que han quedat engolits per la ciutat, equipaments vells i nous que s'han quedat sense pressupost per desenvolupar l'activitat per la qual s'han construït.

D'altra banda, **contra del que es pugui pensar a causa de la quantitat de parc deshabitat, la necessitat d'habitatge persisteix**. Les polítiques públiques ara s'adrecen a **una població en estat d'emergència social que no pot afrontar un lloguer o hipoteca a causa de l'atur** i necessita ajudes públiques en un moment en què **les administracions** tampoc no les poden afrontar.

Una vegada esgotades les possibilitats de les borses d'habitatge de lloguer social, **s'han de buscar alternatives. S'està apostant per la rehabilitació** tot i que el cost pot arribar a ser superior que el de la construcció d'una obra nova. Els factors que condicionen la viabilitat de la intervenció estan marcats per la **normativa vigent** que pràcticament no **contempla la diferència entre obra nova i rehabilitació**.

Destaquem

En la situació actual, per donar resposta a les necessitats d'habitatge, les polítiques públiques se centren en dos eixos: evitar que la ciutadania perdi el seu habitatge i facilitar una alternativa social a aquells que ho necessitin.

La utilització temporal d'espais buits intenta ser una eina per cobrir aquesta segona necessitat i, donades les restriccions econòmiques, potser també és una oportunitat per explorar altres formes de construir i d'habitar.

D'aquesta manera hi ha potencialitats en:

- **Allotjaments temporals per necessitats d'emergència social**, aprofitant construccions existents sempre que s'aconsegueixi salvar el cost de la infraestructura bàsica i el marc normatiu. En aquest cas s'han d'estudiar les possibilitats que presenta l'edifici segons els seu ús original.
- **Mobilització de parc buit existent**. Evidentment, representa un recurs a baix cost sempre que s'aconsegueixi superar les resistències del petit propietari privat. Dins d'aquesta casuística, també s'estan obrint vies a **noves formes de tinença** i accés a l'habitatge com poden ser la constitució de **drets de superfície o de cessions d'ús, permutes o masoveria urbana**.

Aquests programes que inclouen alguna forma de cessió, estableixen una relació on es posa en contacte a un propietari d'un habitatge en mal estat i un particular que el rehabilita per habitar-hi (com en el cas de la masoveria urbana) o l'administració a través d'escoles taller o brigades municipals. En aquest cas, l'administració a part de donar confiança al propietari, també pot dinamitzar professionalment a aturats, estudiants etc... per realitzar les reformes i posteriorment gestionar-lo.

Polítiques públiques per a l'activació del parc d'habitatge

Les **borses de mediació de lloguer social** són una estratègia de mobilització del parc privat per destinar-los a un lloguer per sota del preu de mercat. Per aconseguir-ho l'administració, a través dels serveis locals d'habitatge, ofereix garanties al propietari a canvi de rebaixar el preu del lloguer.

Tot i que les borses no són una alternativa de realotjament per a les persones amb un alt risc d'exclusió residencial (cal tenir uns ingressos mínims que garanteixin el pagament de la renda al propietari), s'estan aconseguint unes rendes un 26% inferiors al mercat privat.

Les formes d'obtenció d'aquests habitatges són diverses:

- **Habilitació d'habitatges del patrimoni municipal**, ja sigui del propi ajuntament o d'un ens dependent, amortitzats o no.
- **Cessió per part d'una altra administració**. En relació amb aquesta opció, l'AHC està oberta a realitzar convenis per a la cessió temporal als municipis d'habitatges per ser destinats a aquest tipus de necessitats.
- **Obtenció en el mercat privat**, per exemple, per mitjà de programes de mediació.
- **Altres**: el programa de rehabilitació de Vilafranca del Penedès que obté cessions de llarga durada a canvi de realitzar obres d'adequació i rehabilitació.

Finalment, hi ha esforços des de diferents municipis per obtenir habitatges d'entitats financeres amb condicions favorables.

4.10 JOVENTUT

Per dissenyar polítiques públiques coherents, útils i eficients és important tenir un coneixement previ de l'entorn social i també de les condicions que existents en un determinat territori.

El cas de les polítiques de joventut no és una excepció. Cal conèixer la realitat juvenil de cada municipi per poder dissenyar accions que donin resposta a les diferents problemàtiques i necessitats de la població jove.

Però, a més a més, per poder triar accions realistes i alhora eficients sovint existeix una manca de coneixement de quines possibilitats reals hi ha al municipi. Un exemple és a l'hora de buscar espais on els joves puguin desenvolupar activitats ja sigui lúdiques, formatives o laborals que els permetin el creixement cap a la vida adulta.

L'actual situació econòmica comporta el problema afegit que pressupostàriament és inviable poder comptar amb aquests espais. Però al mateix temps, aquesta mateixa situació econòmica, és la que ha portat que en molts municipis hi hagi espai buit que ha quedat en desús o està infrautilitzat. **La col·laboració i reutilització dels mateixos de forma puntual o temporal permetrà poder treballar cap a l'autonomia del joves i intentar que hi hagi més oportunitats d'igualtat.**

Destaquem

Els espais buits es poden convertir en espais per a desenvolupar activitats que sovint no es poden portar a terme per falta de recursos econòmics.

En primer lloc, **equipaments i espais destinats als joves**. Els equipaments o espais juvenils són espais de referència per als i les joves ja que són llocs que es poden adaptar a les seves necessitats, demandes, idiosincràsia, formes relacionals i els seus temps vitals i disponibilitats horàries.

Al mateix temps suposen un important valor afegit a la implementació de les polítiques de joventut ja que són els instruments que ajuden a potenciar l'experimentació i la seva capacitat creativa.

En segon lloc, **hotels d'entitats**, equipaments destinats a donar suport a associacions i entitats sense ànim de lucre. El fet de poder tenir-les en un mateix espai facilita el treball associatiu i permet un millor desenvolupament i creixement tant de cada una d'elles com del treball comunitari. Les entitats poden comptar amb despatxos i sales d'activitats i reunions

En tercer lloc, **viver empreses joves**. Als darrers temps s'estan portant a terme molts projectes amb l'emprenedoria com a eix central. Però de la mateixa manera que fomentem els valors i que treballem en l'acompanyament dels primers moments quan es crea l'empresa és del tot necessari poder oferir espais físics on ubicar aquestes joves empreses.

Aquesta concentració permet oferir una sèrie d'avantatges que els faciliti el desenvolupament. Això pot consistir en facilitats pel fet de compartir una infraestructura i els diferents serveis addicionals com ara poder establir sinèrgies amb la resta d'emprenedors, participar de les activitats formatives que s'organitzen, rebre assessorament empresarial, programes sobre finançament, etc.

En quart lloc, **espais de coworking**. Els mateixos avantatges descrits en l'espai de viver d'empreses els trobem en els espais de coworking. El coworking és una nova forma d'entendre el treball que permet a professionals independents de diferents sectors d'activitat disposar d'un espai de treball independent, però compartit, amb altres iniciatives empresarials amb situacions similars a les seves, propiciant així possibles intercanvis en benefici mutu.

Finalment, també destaca el **desenvolupament activitats creatives**. La creativitat és una característica de la gent jove. Per aquest motiu és molt important treballar per a fomentar i desenvolupar la creativitat. Els experts consideren que és necessària en totes les activitats educatives, perquè permet el desenvolupament d'aspectes cognoscitius i afectius importants per al desenvolupament productiu. Fomentar la creativitat ajuda a expressar-se per si mateixos, desenvolupar el pensament abstracte, resoldre problemes, relacionar-se millor amb els altres i evitar el fracàs escolar

Però per poder treballar de manera adequada amb els joves els processos creatius és necessari disposar d'espais on puguin desenvolupar i portar a terme els seus projectes, ja siguin graffitis, treballs audiovisuals i multimèdia, teatre, dansa, etc.

És necessari poder comptar amb recintes on es puguin encabir els diferents tallers, com també és important poder disposar d'espais on mostrar les seves obres de manera puntual o espais on puguin fer sessions de treball obertes també de manera puntual.

El jovent, un motor per activar els espais buits

Generacionalment, els joves sempre han estat inconformistes i trencadors en molts sentits. Sovint han utilitzat espais i realitzat activitats que en un primer moment han estat fora del context normalitzat i que poc a poc s'han anat acceptant i generalitzat.

En el cas de l'habitatge els menys coneguts han estat els **moviments socials en defensa del dret a l'habitatge universal i de la funció pública del patrimoni infrautilitzat**. Els més visualitzats han estat els okupes però també caldria actuar en aquest apartat les formes de masoveria urbana.

Un altre exemple ha estat els grups o "tribus" que s'han apropiat d'espais concrets a l'aire lliure per realitzar les seves activitats: graffitiers, parkouristes, skaters, bikers, etc.

També hi ha molts exemples de joves artistes que han sabut jugar amb la llei i els espais buits per fer denúncia de situacions que es donaven a les ciutats i obligar a l'administració a fer els canvis necessaris.

Han estat també els joves-adults els qui van iniciar els projectes de coworking per la necessitat de compartir espais per reduir despeses, però també per multiplicar els seus potencials i el resultat del producte que podien oferir.

Des del punt de vista de joventut els espais que tindria major interès activar, són aquells que poden permetre el **desenvolupament d'una activitat, ja sigui lúdica, formativa o professional, al llarg d'un cert temps**: locals d'ús comercial sense activitat, espais públics, edificis destinats a habitatge, infraestructures abandonades i edificis industrials.

Els espais que tindrien una consideració intermèdia serien aquells que permeten desenvolupar **accions creatives** que comporten tot un procés de treball i per tant un

aprenentatge o bé que permeten desenvolupar activitats que generen pertinença de grup entre els joves o bé fer prevenció de riscos: solars i espais oberts així com terrenys i vies amb condicionaments específics.

Finalment, des de la visió de joventut, les àrees en obres, els carrerons i espais residuals, els aparcaments o el mobiliari urbà tindrien un interès puntual.

4.11 SALUT PÚBLICA

Sens dubte l'**entorn físic és una de variables que afecten la salut** dels individus i de les poblacions. Les seqüeles que està deixant la crisi econòmica en la morfologia de les nostres viles i ciutats, després de l'esclat de la bombolla immobiliària, es manifesten en: solars buits, edificis a mig construir, edificis acabats sense ús (públics i privats), geografies urbanes indeterminades...

En conclusió, una sèrie d'espais buits que esdevenen des del punt de vista de la salut pública **una font de problemes, com a conseqüència de la degradació progressiva** que pateixen, que els converteix en un risc per a la seguretat i la salubritat, fa que des de l'àmbit de la salut pública sigui un repte lluitar per l'activació d'aquests espais i que el que podria esdevenir un problema es transformi en una oportunitat per desenvolupar activitats que beneficiïn la comunitat.

El repte des de la visió de la salut pública és aconseguir que els buits urbans no siguin un risc per a la salut de les persones, ans al contrari que esdevinguin un **element de promoció de la salut, tant física, com psíquica, com social**.

Destaquem

L'aspecte més rellevant des del punt de vista de la salut pública, pel que cal activar l'ús temporal dels espais buits, és el d'**evitar que aquest esdevinguin un risc per a la salut de les persones**. L'acumulació de brosses i porqueria, i l'aparició de plagues de rosegadors i d'insectes, especialment als solars buits, els transformen en espais insalubres, per tant, en un important focus de malalties. Per altra banda els espais buits pel seu deteriorament també són espais insegurs que poden suposar un risc per a la salut de les persones. La seva utilització temporal evitaria aquesta degradació i com a conseqüència que puguin esdevenir la causa de pèrdua de la salut.

En segon lloc, **la utilització dels espais buits de manera temporal pot ser per si mateixa font de salut**. D'una banda, promovent l'activitat física, per exemple destinant espais buits a la pràctica esportiva o bé promovent la utilització de solars com a horts urbans són una magnífica oportunitat per donar una utilitat als espais, a la vegada que les persones que els utilitzen milloren la seva salut mitjançant la pràctica d'activitat física.

D'altra banda, **promovent la cohesió social**, per tant, el benestar emocional de les persones, si la utilització que es dona als espais té un caràcter associatiu, per exemple, fer servir temporalment un espai destinat a oficines com un espai d'entitats, o promovent la utilització de naus i antigues fàbriques com a contenidors culturals o artístics. Però també es veuen altres usos possibles, com ara destinar aquests espais a emprenedors, ja que, tot i que la finalitat sembli econòmica, el fet de donar sortida a aquestes inquietuds pot esdevenir un element de benestar emocional, i per tant, de salut.

Els espais de risc per a la salut pública

Des del punt de vista de la salut pública, els **espais que tindria major interès activar, donat el major risc per a la salut** que comporten són, en termes generals:

- Els solars i espais oberts abandonats, ja que poden ser importants focus d'insalubritat.
- Edificis industrials fora d'ús, que donat el seu grau d'abandonament i conseqüent deteriorament poden ser un risc d'insalubritat i d'inseguretat per a les persones.
- Espais d'ús comercial sense activitat, que pel seu grau d'abandonament pateixen un important deteriorament i són punts d'insalubritat i inseguretat.
- Àrees en obres, especialment les que tenen una grandària considerable, que poden patir un important deteriorament i, per tant, esdevenir un espai insegur.

Per a la salut pública els espais que tindrien una prioritat intermèdia per ser activats serien:

- Edificis destinats a habitatge que donat l'actual situació de crisi no tenen sortida en el mercat, per tant, que podrien deteriorar-se per la manca d'utilització, als que podria donar-los-hi un ús social mentre el mercat no els reabsorbeixi.
- Mobiliari urbà en desús, que pot patir un deteriorament important per la seva manca d'ús i al que podria donar-se-li altres possibilitats d'ús.
- Carrerons i altres espais residuals, que tot i ser espais d'ús social obert, de trànsit i de lliure accés, per les seves característiques físiques o d'equipament (poca il·luminació, manca de mobiliari urbà), són poc utilitzats, per tant, esdevenen perillosos i insegurs i amb poques modificacions podrien ser reutilitzats.

Finalment des de la visió de salut pública els espais en que hi hauria possiblement un menor interès per activar, si es pensa en el tema d'insalubritat (que és el que més preocupa) serien:

- Diferents tipus d'equipaments públics (poliesportius, culturals, socio-comunitaris...) que són subutilitzats o amb algun problema per a la seva màxima utilització (per manca de públic, per manca de programació, etc.)
- Superfícies dedicades a aparcaments.
- Espais públics plenament funcionals.

En el cas d'aquest darrers espais, per a salut pública tindrien interès com a espais de cohesió social i de benestar emocional.

4.12 SOSTENIBILITAT

La província de Barcelona ha patit una gran transformació en els darrers 50 anys: s'han reduït els conreus en un 60% i s'ha multiplicat per quatre la superfície urbanitzada (ciutats, polígons i infraestructures), i s'ha passat de ser un territori dominat pels conreus, a un territori forestal (un 50%) i urbanitzat (13%), segons les dades del CREAM.

La gestió d'aquest territori s'havia basat en els darrers anys, i fins a l'actual situació de crisi econòmica, en el desenvolupament urbanístic. Un model en què s'havia anat incorporant **criteris de sostenibilitat** vinculats a la creació d'espai públic de qualitat, promoció del verd urbà, criteris ambientals en la construcció, inversió en serveis públics ambientals (aigua i clavegueram, enllumenat, recollida de residus, etc.); i per

altra banda, s'havia promogut la **protecció, conservació i gestió dels espais naturals o naturalitzats, majoritàriament forestals.**

L'espai entremig entre el forest i l'urbà era una pura reserva de sòl amb expectatives per ambdós fronts, i la concepció d'un espai buit era quelcom amb un destí previst a executar en el termini de temps més curt possible: un solar buit o un camp abandonat té un ús clarament previst i la **gestió del mentrestant acostumava a ser curta.**

Aquestes circumstàncies han variat durant els últims anys i ara aquests espais entremig del sòl urbà consolidat i el sòl natural protegit generen **greus problemes de gestió, també per la manca de recursos fruit de la crisi.**

Cal doncs un **replantejament també en clau de gestió del territori** d'aquests espais periurbans i solars buits. I la resposta que molts ens locals estan trobant és la **recuperació d'espais destinats a horts.** D'una visió d'un ús marginal i a erradicar de determinats entorns, hem passat amb molt poc temps a un **ús d'alt valor ambiental, social i comunitari, i fins i tot econòmic.**

Destaquem

Podem afirmar que en els últims anys passem de la revisió de la gestió del territori a la revolució dels horts.

L'activació i creació d'horts urbans o periurbans s'ha convertit en un tema estrella. Prova d'això és que la Comissió d'Horts de la Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat creada al març del 2013 integra avui 80 ens locals, i la majoria d'aquests han creat nous espais d'horts o han ampliat espais preexistents.

Aquesta revolució dels horts ve acompanyada també en un **canvi del model d'horts.** En termes generals, d'uns horts urbans de propietat i gestió municipal i destinats a col·lectius de gent gran amb un ús essencialment lúdic, es passa a l'aparició d'una **diversitat de situacions i experiències:**

- **Horts escolars,** vinculats a projectes pedagògics de coneixement del medi ambient però també de l'origen dels aliments i de l'agricultura ecològica i de proximitat.
- **Horts socials,** que incorporen a usuaris més enllà de criteris estrictament lúdics o de segments d'edat, per tenir en compte necessitats i problemàtiques socials que poden paliar-se a través d'aquests tipus de projectes. Projectes que ja no són exclusivament municipals, sinó també en terrenys privats amb intervenció pública o models de gestió comunitària, amb entitats socials.
- **Horts semiprofessionals,** vinculats a projectes de recuperació econòmica, formació i capacitat agrícola, cultiu de proximitat i Km 0, etc.

La proliferació d'horts **dóna resposta a unes necessitats territorials i socials:** resoldre la gestió del mentrestant en terrenys on l'ús final previst trigarà a executar-se, recollir demandes socials i de nous col·lectius, nou models de gestió, etc.

També estan aportant **nous aprenentatges no previstos** inicialment: empoderament, beneficis per la salut física i mental dels usuaris, integració de la immigració, intercanvi de coneixement entre diferents generacions.

Però aquesta proliferació no està exempta de **riscos**. **Els horts no poden ser la solució a tots els problemes detectats i en qualsevol terreny buit**: per exemple, no tots els terrenys són aptes agronòmicament o el cost d'implantació de les infraestructures de suport – aigua sobretot – pot fer-los inviables. No tots els col·lectius que s'acullen al suport dels serveis socials municipals estan capacitats per treballar un hort, o en algun casos poden veure frustrades les seves expectatives personals considerant aquesta una solució total a la manca d'ocupació o de recursos alimentaris, quan potser només passa per ser un suport o complement.

Finalment, els horts urbans i periurbans són projectes que no només cal activar per aquesta situació de *mentrestant*, tenen unes funcions ambientals i socials que han de perdurar en el temps.

4.13 TURISME

A diferència d'altres sectors, **el turisme**, com a activitat econòmica, és un dels sectors que d'una manera generalitzada **està aguantant millor la crisi econòmica actual**. Els indicadors de turistes, de pernотacions i de despesa, sobretot procedent del turisme internacional, han contribuït que la davallada econòmica del nostre país hagi estat una mica menor que en altres territoris sense activitat turística.

El poder d'atracció de la marca "Barcelona" ha influït en aquest fet. Tot el territori al voltant de la capital catalana, el que podem entendre com a "Destinació Barcelona", i que avarca pràcticament la totalitat de les comarques de la província, s'ha beneficiat d'aquesta influència positiva en termes de posicionament i projecció internacional. El **potencial de desenvolupament turístic del nostre territori és espectacular** per diferents raons: per la **capacitat d'atracció i de posicionament de Barcelona**, però també pel posicionament en el **producte de sol i platja** de la Costa Barcelona en zones com el clúster del Maresme Nord (Malgrat de Mar, Santa Susanna, Pineda de Mar i Calella) o viles com Sitges o Castelldefels, i també pel desenvolupament turístic dels **territoris d'interior**, amb una variada oferta de recursos culturals, patrimonials i naturals. Sense tenir en compte la capital, la província de Barcelona disposa de prop de 115.000 places d'allotjament reglat (establiments hotelers, càmpings i turisme rural).

Tenint en compte que l'activitat turística es realitza en base a un **consum intens del territori i dels espais**, podem entendre que els usos dels espais buits en una destinació turística poden ser un element important a considerar.

Destaquem

La **mobilitat turística** és un dels aspectes poc resolts per les destinacions a la província, sobretot tenint en compte que més del 70% dels nostres visitants es desplaça en transport privat. L'**habilitació d'aparcaments senyalitzats i adequats prop dels centres urbans** facilita aquesta mobilitat. En aquest sentit cal destacar algunes iniciatives interessants de recuperació d'espais per a aparcaments d'**autocaravanes**, una tipologia de turisme molt implantada a Europa, però poc desenvolupada al nostre país per manca d'infraestructures d'acollida. En espais més reduïts també és interessant valorar l'aparcament de **motos i de bicicletes**.

Els **esdeveniments turístics (culturals, gastronòmics, esportius)** són uns dels actius més importants de la indústria turística, però sovint té dificultats d'encaix en

l'espai públic. Els espais buits representen una **oportunitat per habilitar temporalment aquests actes**.

Pel que fa a **promocions d'habitatge tant públic o privat que no hagin estat postats en el mercat o que tinguin dificultat de comercialització** convé valorar l'oportunitat (que hauria de ser estudiada des d'un punt de vista legal) de convertir aquest espais en **diferents tipologies d'allotjament i contribuir a l'increment d'oferta**. Ens referim a **apartaments turístics, albergs o fins i tot allotjaments hotelers**.

Tanmateix, i per finalitzar, cal tenir en compte que els espais buits en un entorn urbà no contribueixen a una bona **valoració per part dels visitants**. L'entorn i el paisatge, i també l'activitat comercial, les persones, la seva manera de viure i la seva identitat són elements que faciliten la percepció positiva de la destinació. Per tant, **qualsevol ocupació d'aquest espai de forma temporal, evitant la seva degradació i l'impacte visual negatiu, generant activitat al seu voltant, ja contribueixen per si mateixes a la millora competitiva del destí turístic**.

En síntesi, s'observen **tres posicions diferenciades en els diferents àmbits de la gestió local**. Un primer grup és el format per aquelles matèries que són principalment **aportadores d'espais**: habitatge equipaments, infraestructures, etc., o bé que presenten una perspectiva molt vinculada a l'espai en desús, com pot ser el cas de salut. Una segona posició és la que ocupen aquells sectors que, essencialment, **proporcionen funcions**: cultura, comerç, joventut, esports, etc. Aquests prenen l'espai com a servei. I una darrera situació és la que ve configurada per aquells camps que prenen una **orientació facilitadora**: principalment, participació i dinamització comunitària, planificació estratègica, etc. No obstant, aquesta classificació ha de ser revisada en cada situació concreta, atenent a la relació entre les polítiques sectorials de caràcter expansiu del darrer cicle econòmic i les possibilitats actuals de donar sortida als espais en desús.

En diverses ocasions, es posa de manifest una diferència entre la funció que es vol realitzar i els estàndards d'ús o accés establerts institucionalment (sigui mitjançant normes jurídiques o no). En aquest sentit, l'aprofitament dels espais pot voler dir en ocasions flexibilitzar determinats supòsits per tal que les activitats puguin tenir lloc, especialment quan existeix una demanda efectiva i l'impuls no prové de l'administració. Una forma d'acomodar els requeriments que provenen de diferents mirades és mitjançant la **definició de diferents estàndards o nivells de servei**, d'acord amb els objectius perseguits en cada tipus d'iniciativa.

5. Aspectes normatius

L'ús temporal de solars, edificacions, terrenys i altres espais lliures, **no està contemplat a la majoria de normes** que regulen els usos a què es poden destinar aquests béns. Això ens porta a concloure que, **llevat de supòsits molt concrets, els requisits que ha de complir un determinat ús o activitat no estan vinculats a la seva durada:**

- Des del punt de vista urbanístic, usos temporals són els usos que es desenvolupen en espais a l'aire lliure (solars i terrenys no urbanitzats) o en edificis, construccions i instal·lacions, mentre aquests espais no es destinen a l'ús definitiu previst al planejament o a la llicència urbanística. Un ús temporal no té perquè ser provisional en el sentit de l'article 533 del TRLU4 Decret legislatiu 1/2010, del 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme (TRLU) tot i que en molts casos els dos conceptes poden coincidir.
- Les normes que contenen els requisits tècnics que han de complir els edificis, els establiments i les activitats no disposen condicions menys exigents per als usos temporals. Per tant, un ús temporal haurà de complir els mateixos requisits del Codi tècnic de l'edificació (CTE) (mesures de prevenció d'incendis, accessibilitat...) i del Reglament d'espectacles i activitats recreatives (REPAR) (insonorització, mesures higièniques i sanitàries...) que un ús no temporal.
- Les normes que regulen els règims d'intervenció de les activitats i establiments no contemplen règims més senzills en funció de la durada de les activitats sinó que s'estableixen els règims de llicència o comunicació en funció del risc que l'activitat suposa per a les persones, els béns i el medi ambient.

El **planejament urbanístic** determina si un ús es pot dur a terme en un emplaçament concret. (A banda del planejament hi ha poquíssimes normes que limitin la ubicació de les activitats (Ho fa el Decret llei 1/2009, del 22 de febrer dels equipaments comercials de Catalunya en regular la trama urbana consolidada)). Ara bé, la legislació urbanística no és un impediment perquè es puguin destinar els sòls o edificis a usos diferents als que estaven previstos en un inici tot i que en alguns casos s'haurà de tramitar una llicència d'ús provisional i, en d'altres caldrà, la redacció d'una figura de planejament/modificació del planejament.

L'activació dels espais buits requereix també determinar quina serà la **forma de gestió** de l'espai i de l'activitat que s'hi vulgui dur a terme en funció de si el bé afectat és de titularitat pública (domini públic o patrimonial) o privada. Si l'espai és de titularitat pública caldrà, a més, dur a terme els procediments necessaris per implantar l'activitat (tramitació de llicències d'ocupació, concessions, mutació demanial, alteració de la qualificació jurídica del bé).

³ Usos urbanístics de caràcter provisional (art 53 TRLU): Són usos provisionals els que es poden autoritzar en terrenys pendents de desenvolupament urbanístic: terrenys compresos en sectors de planejament urbanístic derivat o en polígons d'actuació urbanística i en terrenys destinats a sistemes urbanístics (equipaments, vials, zones verdes). Han de ser fàcilment desmuntables i han de cessar quan ho acordi l'administració actuant. No poden desconfigurar el terreny. El TRLU i el Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei d'urbanisme (RLU) estableixen quins usos es poden autoritzar amb caràcter provisional.

4 Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme (TRLU).

En general, les normes que regulen els **règims d'intervenció de les activitats i establiments** tampoc estableixen règims d'intervenció diferents en funció del tipus d'edificació o terreny.

Moltes de les activitats susceptibles de dur-se a terme en espais buits tenen la consideració d'espectacles i activitats recreatives de caràcter extraordinari: espectacles teatrals i musicals principalment. Les normatives que regulen aquestes activitats (LEPAR⁵ i el REPAR⁶) són molt restrictives a l'hora de permetre el seu desenvolupament, les quals només es poden dur a terme si es dóna alguna de les condicions següents:

- Que se celebrin amb motiu de festes i revetlles populars o de certàmens en què hi participi gran part de la població afectada.
- Que se celebrin en dates o vigílies de festius i en horaris admissibles pels "usos socials majoritaris".
- Que se celebrin en llocs allunyats dels nuclis habitats.

Els edificis existents o espais lliures en els que es planteja una activitat extraordinària han de complir la legislació relativa a espectacles i activitats recreatives i, si escau, els requisits de seguretat, protecció d'incendis i autoprotecció que siguin exigibles en funció de la dimensió i ocupació de l'espai.

Unes altres d'activitats susceptibles de desenvolupar-se en els espais buits són les que es duen a terme en instal·lacions no permanents desmuntables (com ara circs, carpes etc.). Aquestes instal·lacions estan subjectes als mateixos requisits i al mateix règim d'intervenció que els establiments fixos. No obstant això, es permet que per resolució de l'ajuntament s'eximeixi aquests establiments d'algun dels requisits establerts si les circumstàncies de cada cas ho fan necessari i justificable.

Ús temporal en edificis existents

Quan es planteja l'ús temporal en edificis existents cal valorar:

- **La situació de l'edifici respecte el planejament:**
 - Edificis conformes amb el planejament: s'hi poden desenvolupar els usos admesos a la zona urbanística on s'ubiquen.
 - Edificis en situació de fora d'ordenació o volums disconformes, cal tenir en consideració el que la normativa urbanística regula per als usos urbanístics admesos en edificacions en aquestes situacions.
- **Les condicions tècniques de l'edifici:**

Les especificacions bàsiques del CTE són d'obligat compliment en el cas que es plantegi un canvi d'ús de l'edifici. Si bé la Llei de la 3R⁷ deixa a criteri del tècnic que intervé el compliment d'alguns aspectes per "limitacions derivades de raons tècniques, econòmiques o urbanístiques", es poden simplificar les actuacions salvant, en tot cas, les que fan referència a:

- seguretat estructural
- seguretat d'ús i accessibilitat

⁵ Llei 11/2009, de 6 de juliol, de regulació administrativa dels espectacles públics i les activitats recreatives (LEPAR).

⁶ Decret 112/2010, de 31 d'agost, pel qual s'aprova el Reglament d'espectacles i activitats recreatives (REPAR).

⁷ Llei 8/2013, de 26 de juny, de rehabilitació, reforma i renovació urbanes.

- prevenció d'incendis

Cal assenyalar dos aspectes importants:

- **El CTE no contempla usos temporals.** Per tant, quan s'adapti un edifici existent a un nou ús caldrà que compleixi la normativa com si fos permanent.
- Les **prestacions que exigeix el CTE són molt altes.** Això obliga a fer intervencions molt costoses, i per tant, redueix la viabilitat de les actuacions temporals en edificis existents amb poc pressupost que requereixin canvi d'ús.

Cal tenir present:

- Pla d'autoprotecció: obligació dels establiments tancats a partir de 500 persones de capacitat
- Llei de protecció d'incendis: tots els agents que intervenen en el procés de legalització i explotació d'un establiment, infraestructura, activitat o edifici són responsables de l'aplicació de la normativa en matèria de prevenció i seguretat en cas d'incendis, en totes les seves fases: projecte, execució, ús, manteniment i posada en funcionament.

Ús temporal en espai a l'aire lliure

Quan es planteja un ús temporal en un espai a l'aire lliure cal valorar:

- Normativa urbanística: cal tenir en consideració els usos urbanístics admesos en espais a l'aire lliure mentre no es destinin a l'ús previst en el planejament.
- Condicions tècniques: Les activitats a l'aire lliure hauran de complir:
 - La normativa sobre accessibilitat (Codi d'accessibilitat de 1995, Ordre VIV/561/2010)
 - Les condicions de seguretat, ja sigui per supervisió directa o per delegació explícita en el responsable de l'activitat.

Plans d'autoprotecció

Caldrà tenir en compte que, en els supòsits previstos al Decret 82/2010, de 29 de juny, pel qual s'aprova el catàleg d'activitats i establiments que han de disposar de pla d'autoprotecció, s'haurà de redactar i implementar d'un pla d'autoprotecció.

6. Construir polítiques públiques locals per a espais buits

5.1 Les variables clau i condicionants a l'actuació local

Quines són les variables clau que incideixen a l'hora de plantejar les actuacions sobre els espais buits? A continuació se sistematitzen les principals i es fa èmfasi en els condicionants que imposen a l'acció local.

Un primer conjunt d'aspectes que cal tenir en compte tenen caràcter territorial i són aquells relacionats amb la inserció de l'ús temporal en els medis territorials concrets.

- **L'escala:** les dimensions poden variar substancialment, incloent des de petites pastilles sense urbanitzar en un entorn construït i amb el terreny esgotat, fins a grans àrees d'intervenció urbanística. Es pot distingir així una escala macro i una escala micro.
- **Localització i entorn.** Les diferents localitzacions i entorns (pobles, barris, nucli històric, eixamples, urbanitzacions, espais periurbans, etc.) incideixen en la naturalesa de la problemàtica i els reptes que cal afrontar.
- Relació amb l'**estratègia territorial.** Vinculació amb el model de desenvolupament i les seves orientacions territorials, econòmiques i socials.
- **Els valors del lloc.** L'ús temporal hauria d'encaixar amb el medi en què se situa en termes de significat, percepcions, vocacions productives, etc.

El segon grup de variables són les directament associades a la transformació. Es tracta dels elements nuclears del canvi d'ús.

- **Tipologia de l'espai:** terreny, solar, edifici, habitatge, local, equipament, etc.
- **Situació actual,** segons aquests espais estiguin funcionalment abandonats, en obres, ús no iniciat, subutilitzat o fins i tot en funcionament operatiu.
- **Ús planificat:** comercial, residencial, equipament, industrial, espai públic. Aquest ús planificat incideix en l'horitzó temporal de les actuacions, els processos d'activació i la seva transició posterior.
- **Ús temporal potencial:** social, econòmic, educatiu, recreatiu, artístic, ambiental...
- **Temporalitat.** Període de temps associat a l'ús i **característiques d'aquest:** segons el grau d'intensitat, si és episòdic, intermitent o continuat, etc.

Les variables relacionals posen l'èmfasi en els agents i la seva interacció. El capital social és, sovint, difícil de mesurar i necessitem aproximacions indirectes, però hi ha un consens creixent entorn la seva importància per explicar les dinàmiques locals.

- **Agents actuants,** amb els seus objectius, recursos, identitat i connexions.
- **Confinança.** Les relacions són una part substancial del projecte i és per això que cal tenir en compte el coneixement que tenim de l'altre, el respecte a les seves posicions i el grau de sintonia en les manes de fer.
- **Transversalitat,** com a possibilitats de superar les barreres sectorials i capacitat de diàleg intern al si de les entitats locals.

Les variables econòmiques engloben un ventall ampli d'aspectes. La visió global ha d'assegurar la viabilitat de l'activació.

- **Característiques econòmiques:** poden existir càrregues i gravàmens, despeses de manteniment, de gestió o d'altre tipus.
- **Beneficis potencials,** en forma d'estalvis, guanys directes o beneficis intangibles. Es tracta de valorar el conjunt de retorns de la intervenció per mitjà de l'ús temporal: aturar la degradació, reactivació econòmica, satisfer una demanda veïnal o social...
- **Demanda:** l'ús temporal d'espais ha de tenir una demanda efectiva, independentment de si es tracta d'una associació, una iniciativa veïnal, una empresa, la ciutadania en general, etc.
- **Recursos i finançament.** Es tracta de valorar els recursos econòmics, humans i materials; qui ostenta la possibilitat de mobilitzar-los; així com establir els possibles instruments de coordinació a l'hora de posar-los al servei de l'activació.

Per últim, les variables jurídiques i de gestió tenen una importància fonamental en l'actuació de les entitats locals. S'assenyalen les més rellevants, malgrat que el llistat pot ser més extens en determinades tipologies d'intervenció.

- **Titularitat:** pública, privada o comunal. En general, la conseqüència és que en els béns de titularitat privada existeix un major marge d'actuació, ja que es desenvolupa entre privats.
- **Règim jurídic:** qualificació urbanística: no urbanitzable, urbanitzable, urbà... Incloent si existeix un ús planificat amb un destí esperat segons aquest sigui comercial, residencial, equipament, industrial, espai públic, etc. o bé sense un ús planificat. Així mateix, cal tenir en compte els règims de protecció especial (valor patrimonial, costes, etc.) que poden imposar fortes limitacions establertes normativament a determinades actuacions.
- **Forma de gestió,** segons si aquesta és pública, privada o comunitària.
- **Finalització** del contracte de la cessió.

5.2 El govern obert

La **gestió local**, des del punt de vista dels espais buits, ve marcada per **canvis que es donen com a mínim en tres dimensions (el context, la ciutadania i la governança)** i fan que l'activació d'un espai buit sigui **més que un projecte sigui un procés** orientat a generar dinàmiques socials, culturals, relacionals, econòmiques, etc. que, més enllà del propi espai, haurien de tenir continuïtat en el temps.

Pel que fa al context actual, cada cop les problemàtiques i els reptes socials als quals s'enfronten les administracions públiques i els governs són més complexos i requereixen d'una doble resposta:

- 1) D'una banda, des d'una **perspectiva multidimensional**, és a dir, amb la implicació del màxim de disciplines i dimensions possibles. En aquest sentit l'urbanisme ja no pot caminar sol.
- 2) De l'altra, amb la **implicació del màxim d'actors o agents** per tal d'obtenir una visió àmplia de la realitat.

A més, **les TIC** estan evolucionant cap a entorns més col·laboratius per l'efecte de les xarxes socials, principalment. D'una banda, tenim accés a gran quantitat d'**informació**, de forma fàcil i de manera immediata. De l'altra, disposem d'uns **entorns que faciliten la participació** de les persones i, per tant, la interacció entre la comunitat i entre

aquesta i els seus governants, de manera directa i fluida. Aquest canvi també té certa transcendència en la utilització dels espais ja que si en el context 2.0 som molt accessibles i se'ns permet aquesta interacció, en el context real (a peu de carrer) és fa encara més indispensable aquesta interacció.

Respecte al tipus de ciutadania, en els darrers anys han aparegut **nous moviments socials** (indignats, *occupy Wall Street*, primaveres àrabs, etc.) que plantegen amb molta força un canvi en l'actual sistema de govern que tingui en compte la ciutadania més enllà del que formalment participa. No es pot governar d'esquenes a la ciutadania.

En relació amb el tipus de governança, ens trobem en un nou paradigma social en què diferents actors (ciutadania, entitats, càrrecs electes, tècnics) participen i interactuen en el debat, la definició, la creació i l'avaluació de les polítiques de govern de manera directa.

És el que s'anomena **govern obert** que es regeix sobre els principis de participació, col·laboració i transparència.

En realitat, moltes de les iniciatives d'utilització temporal i adaptativa neixen i són impulsades per col·lectius i xarxes comunitàries que compten amb capacitat de mobilització, d'activació i dinamització social i un alt coneixement tècnic. **La incorporació de l'administració pública és una fantàstica notícia i amplia la seva capacitat d'acció, però també situa totes les parts davant certes tensions:** llibertat d'acció davant institucionalització, la convivència entre els objectius de reivindicació i les relacions de cooperació, la professionalització i el perill de precarització, fins a quin punt és una moda o es tracta d'un model alternatiu, etc. En aquest sentit, estem davant dinàmiques que tenen molt més de procés que de projecte, i fins i tot s'impulsen sense un programa definitiu. Canvien les maneres de fer ciutat i de relacionar-se donada l'absència dels elements de certesa de qualsevol projecte urbà. En efecte, a l'hora de pensar en la possibilitat de reutilitzar activament aquests espais és molt difícil saber en el primer moment què s'hi farà i, en canvi, emergeix la qüestió cabdal de com es farà. **No es tracta simplement d'omplir el buit sinó de comprendre que per fer-ho cal endegar dinàmiques d'acció col·lectiva.**

5.3 El perquè de la participació en els espais buits

Quan encetem un procés participatiu cal tenir en compte diferents aspectes:

Qui ha de participar? Sobre què s'ha de participar? Quan, en quin moment? Com s'ha de participar? Però **ni el qui, ni el què, ni el quan, ni el com tenen cap sentit si no tenim un per què.** Quins motius hi ha per donar més espais de participació als ciutadans?

Sovint, en el cas dels espais buits, la demanda de realització d'un procés participatiu prové de la pròpia ciutadania i l'administració es veu gairebé "obligada" a no obviar aquesta reivindicació.

Cada cop es fa més evident la necessitat d'incorporar els veïns i veïnes en el propi procés de definició de l'espai que els envolta perquè amb o sense els governants, la demanda existeix. És més, en el nostre entorn més immediat s'estan portant a terme experiències participatives que no compten amb l'administració i que estan generant noves formes de participació amb nous agents i nous rols.

Qualsevol procés participatiu ha de partir necessàriament de certa **voluntat transformadora**. **El principal instrument pel canvi és la pròpia ciutadania**: quan aquesta canvia és quan es produeixen canvis en les coses.

Aquest canvi es produeix en valors, en actituds, en formes de relacionar-se (tant en la cooperació com en el conflicte) i **només és possible des de la pràctica**. És a dir, el propi procés participatiu que es realitza en la definició de l'ús d'un espai buit, comporta un element educatiu, pedagògic, en tots els agents participants. Sinó, no existeix un canvi real i en definitiva, no genera l'objectiu últim del propi procés: la **capacitat de transformació**.

El canvi és, doncs, actitud, predisposició, formes de relació i voluntat de la gent però **perquè aquest canvi es produeixi es necessita que el procés participatiu parteixi de certa amplitud dels marges de decisió per part de la ciutadania, de visibilitat del propi procés i un notable impacte sobre les decisions públiques**.

D'aquesta manera el propi procés participatiu generarà un canvi real independentment de la importància de l'objecte sobre el qual es participa: per exemple, un espai buit de dimensions reduïdes en un barri poc central de la ciutat. En aquest cas, el procés tindrà igualment capacitat transformadora.

És per això, que més enllà de les preguntes sobre el què, el qui, el quan i el com d'un procés participatiu és tant o més important, **preguntar-nos sobre el per què de la participació** de la ciutadania en l'acció pública.

La resposta es podria donar en diferents direccions que no són contraposades ni tampoc les úniques: **com a instrument per a combatre la desafecció política, com a una oportunitat per combatre la crisi del capital social o com una millora de l'eficiència i l'equitat de les polítiques públiques**, entre d'altres.

5.4 Els agents

Tot procés participatiu exigeix la posada en marxa de **relacions entre diferents tipus d'actors** socials (també podrien denominar-los com a agents), i qualsevol que es decideixi a impulsar un procés d'aquest tipus haurà de tenir en compte diferents factors.

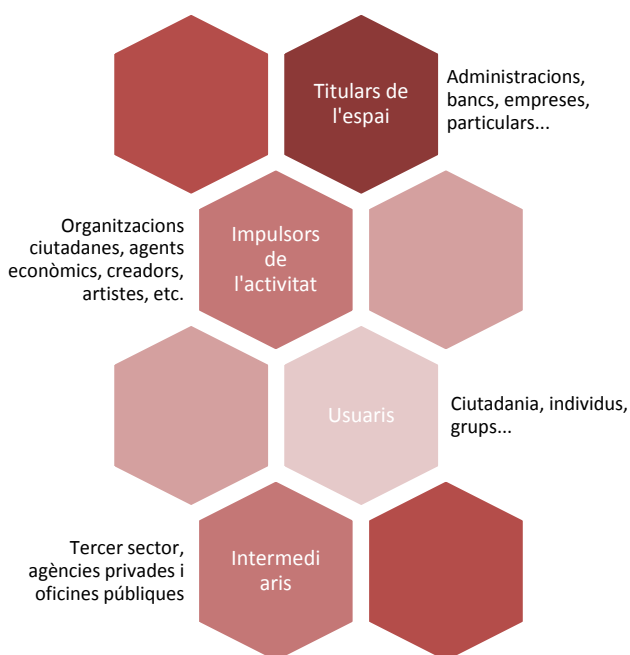
La participació ciutadana no s'improvisa i, per tant, cal reflexionar sobre el perquè de les diferents accions que es realitzen i el paper de cadascun dels actors. Cal prendre decisions conscients de les conseqüències que se'n poden derivar, com també convé saber quins aspectes s'han de treballar i no es poden deixar a la improvisació o sotmesos a decisions gratuïtes.

En qualsevol procés participatiu podem trobar diferents tipus d'actors o agents que agrupats en àmbits podrien ser:

- Els ciutadans i les seves associacions
- Els polítics i els governants
- Els tècnics en els serveis
- Els grups d'interès, principalment econòmic

Quant a la posició envers l'espai, els agents poden diferenciar-se entre els que ostenten la **titularitat de l'espai** (administracions, bancs, empreses, particular); els que impulsen o desenvolupen l'activitat i per tant assumeixen la funció principal d'activació però també les responsabilitats que se'n puguin derivar (en general): organitzacions ciutadanes, agents econòmics, creadors, artistes, etc.; altres **usuaris puntuals** dels espais (per exemple, ciutadans que participen ocasionalment en una activitat sobre un espai en desús); i els que tenen un **paper d'intermediació** (poden ser agències privades tipus Meanwhile o bé públiques tipus oficines locals d'habitatge, seguint el cas de Viena).

Figura 5. Els agents de l'activació d'espais



Exemple. Els agents en l'àmbit de l'habitatge

L'Administració local és el motor més important en la creació d'habitatge social ja sigui a través de la **gestió pública i adequació directa** del patrimoni com sobre la intervenció del parc privat.

En els darrers anys i dins la voràgine constructiva de la bombolla immobiliària, va sorgir una sèrie de **cooperatives** que apostaven per no considerar l'habitatge com un bé de consum. Algunes aposten per un habitatge **de venda convencional** amb la diferència que és a preu de cost, desapareix el benefici del promotor i per tant l'especulació. Altres formes de cooperativa aposten pel **model de cessió d'ús**, una forma de tinença entre la venda i el lloguer. La propietat sempre la manté la cooperativa que cedeix l'habitatge indefinidament al cooperativista, i aquest a canvi, paga una quota social d'amortització de la construcció que va decreixent amb el temps.

D'altra banda, s'ha de considerar el paper que protagonitzen algunes **organitzacions sense ànim de lucre**, que han creat parcs d'habitatge social que gestionen directament i presten suport integral als seus ocupants. Aquests parcs s'han creat en gran mesura amb donacions privades o cessions de l'administració, i donen cobertura a població amb risc d'exclusió.

D'una forma més espontània s'han anat creant **organitzacions ciutadanes** particulars amb necessitat d'habitatge. Són moviments socials que han sorgit en defensa del dret a l'habitatge universal i a la utilització pública del patrimoni infrautilitzat. Des de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca fins a iniciatives menys organitzades com el moviment okupa o formes de masoveria urbana recollides a la Llei pel dret a l'Habitatge, aquests moviments representen formes diferents de defensa, apropiació i utilització de l'espai buit dins i fora de la normativa vigent.

I per acabar, donada l'aglutinació de parc d'habitatge que tenen, s'han de considerar tant les **entitats bancàries** com el **SAREB**, encara que sigui com a agents passius. Tot i que els seus interessos disten molt de la creació d'habitatge social, el manteniment del seu patrimoni sense cap ús també els representa un problema; d'aquesta manera, s'obren ponts de negociació amb altres administracions i entitats.

5.5 Els lideratges, els rols i les relacions

Qualsevol dels actors abans esmentats posa en pràctica **estratègies amb relació** amb els altres a l'hora d'intervenir. De vegades no tenen ni perquè ser conscients ni premeditades però inevitablement el paper que té cada agent condiona el desenvolupament del procés participatiu.

En aquest sentit, caldrà estar atents a diferents aspectes:

Tot procés social amb vocació transformadora exigeix cert lideratge. De fet, els lideratges hi són sempre, perquè sempre hi ha persones, col·lectius, organitzacions, administracions o grups d'interès que, com a mínim, lideren la situació actual. Determinats processos exigeixen **lideratges compartits** entre les administracions i col·lectius de veïns o associacions més o menys formalitzades, i fracassarà aquell procés que faci aquesta tasca tot sol.

Quan es troben diferents agents dins d'un procés participatiu és important que el procés estigui ben definit i que els diferents **rols estiguin ben clars**. Els lideratges poden ser col·lectius i això, és un gran avantatge en els processos participatius. A més, els lideratges (polítics, tècnics, socials) han de respectar-se entre ells si es vol que el procés participatiu avanci.

Els processos de participació ciutadana, per ser eficients, exigeixen en una certa mesura **treballar conjuntament als tres nivells assenyalats: el polític, el tècnic i el ciutadà. Però cal fer-ho de manera diferenciada** i sense cap dels nivells estigui per sobre de l'altre.

També cal tenir en compte, la representativitat en qualsevol procés participatiu. En qualsevol procés amb capacitat transformadora i el cas dels espais buits, n'és un exemple, no pot pretendre que els agents compromesos hagin de ser una mostra representativa de la societat. Ara bé, és convenient assegurar-se que els processos participatius tinguin un **cert grau de representativitat**.

Així, la quantitat de participants no té per què ser indicatiu de més o menys representativitat. A més, tampoc la representativitat ho ha de ser de la comunitat, ja que pot ser que una part dels seus membres no estiguin interessats, pels motius que siguin, a ser-hi presents ni a ser-hi representats.

Ara bé, cal procurar que els processos participatius **incorporin el màxim de discursos possibles**, majoritaris i minoritaris. Que siguin equilibrats en relació als col·lectius poblacionals existents (segons edat, gènere, classe social, etc.) i que doni cabuda a les diferents experiències i coneixements que els veïns i veïnes d'un barri acumulen sobre un determinat tema.

Finalment, hi ha un aspecte que en el cas dels espais buits pren una especial rellevància. Com **donar continuïtat als processos participatius endegats** per exemple, decidint sobre un determinat ús temporal d'un espai buit.

És evident que el mateix procés ha de saber articular-se per tal que els mateixos agents que han definit de manera participada l'ús donin continuïtat al procés assumint-ne la gestió del mateix.

Cal doncs, estructurar processos participatius que promoguin les relacions socials o l'associacionisme; unes vegades voldrà dir **ampliar les bases socials** de determinades associacions que han estat presents en el procés de definició de l'espai buit, i d'altres, que adoptin **noves formes de fer i relacionar-se**, que es renovin a través de grups de ciutadans més o menys organitzats però amb capacitat de treball conjunt.

Perquè un procés participatiu és el resultat de les relacions que mantenen els actors socials que intervenen. Aquest resultat té una part que podríem anomenar de contingut (més substantiva), per exemple, l'ús que es determina per l'espai buit; i **l'altra que podríem anomenar relacional, que es refereix a formes de fer i relacionar-se**. Les dues parts **són igualment importants i són imprescindibles**, una per l'altra, per avançar en el procés transformador.

En tot cas, aquests processos participatius **situen l'administració davant d'un doble repte:**

1. Prendre partit, actuar i intentar encaminar aquestes actuacions dins del **marc jurídic i competencial vigent**, aquí resideix el seu efecte paradoxal i alhora inquietant: com donar resposta a una iniciativa ciutadana que neix contradient les normatives legals i les lleis del mercat però que tenen un efecte dinamitzador i de creació de vida associativa, comunitària, etc.
2. S'ha de saber **interpretar i gestionar políticament** com una oportunitat per ampliar la seva capacitat d'actuació i lideratge dels afers ciutadans i no com una amenaça que posa en entredit la funció de les institucions.

Cal veure com es desenvolupen aquestes actuacions que de facto semblen tenir un cert caire efímer i transitori, però el que es pot garantir és que no estarà exempta de tensions i conflictes que ens mostren que la vida a la ciutat és dinàmica i està en continua transformació.

5.6 Les estratègies d'actuació des dels governs locals

Des del punt de vista del paper de l'administració local en el seu impuls, les estratègies de política local de reactivació temporal es poden formular d'una altra manera, però partint de les diferents circumstàncies i evolucions que es donen en els processos (com vèiem en l'apartat anterior), tant si l'administració intervé en el seu impuls com si no ho fa. Així, un ajuntament, com a institució pública, pot situar-se en diferents dinàmiques; en la classificació següent apuntem una sèrie d'opcions que poden prendre a l'hora de jugar un paper actiu en aquesta matèria. Es tracta de possibilitats definides de manera més o menys extrema per poder situar sobretot les opcions intermèdies que existeixen també entre unes i altres. En qualsevol cas, es tracta d'un llistat d'aspectes que poden aclarir la forma en què es vol impulsar aquestes estratègies adaptatives en cada municipi.

En funció de l'abast i ambició

- **Opció estratègica:** en la mesura que la problemàtica general al municipi faci necessari desplegar una **acció de calat que influeixi en els diferents objectius de la política municipal**. Això pot passar per la creació d'equips específics dins de la institució (com en el cas de Viena) o la posada en marxa de processos complexos de gestió d'espais al mateix temps (com el cas de Pla Buits a Barcelona o les actuacions que a llarg del temps s'han succeït a Saragossa amb la iniciativa *Esto no es un solar*).
- **Opció tàctica:** si l'acostament és més particular, centrat en una tipologia d'espais o situacions i amb un abast limitat a un únic o uns pocs espais en concret. Es tracta de l'**estratègia més generalitzada**, principalment perquè fins ara aquest tipus de projectes han estat considerats processos d'innovació social o d'activisme i s'han desenvolupat en tipologies d'espais molt concretes com els solars abandonats o sense ús definit. En aquest cas, es busca un objectiu molt específic, bé atendre una realitat concreta (com pot ser, per exemple, les reclamacions veïnals en projectes com *Campo de Cebada* a Madrid, on l'ajuntament cedeix l'espai per raons que no influeixen en els usos previstos ni en la pròpia dinàmica general de la ciutat), o bé solucionar problemàtiques molt específiques en determinats equipaments.

En funció de la iniciativa inicial

- **Opció reactiva:** com hem comentat anteriorment, en l'anterior context econòmic i social, aquest tipus de projectes no han format part de l'agenda general de les polítiques locals i de la realitat urbanística en particular. Per això, fins fa ben poc, llevat d'excepcions molt concretes (i més generalitzades a l'estranger), quan els ajuntaments s'han implicat en projectes d'aquest tipus sempre ha estat de forma reactiva, **responent a un impuls i a una mobilització de recursos i de alternatives ofertes per veïns, associacions o col·lectius**. En aquest sentit, l'ajuntament se situa obert a facilitar processos d'aquest tipus, però **no actua com a agent mobilitzador o impulsor per si mateix**. No és necessàriament una postura negativa davant aquest fenomen; pot respondre a la manca de capacitats per esdevenir protagonista d'un impuls que hauria de correspondre a altres agents, mentre que pot implicar-se de manera activa en altres tasques (possibilitar llicències, compartir informació o col·laborar amb els impulsors, actuar de mediador amb els propietaris privats, etc.). Pot ser el cas, per exemple, del projecte ZAWP a Zorrozaurre a Bilbao o les diferents iniciatives que existeixen en el camp de l'obertura temporal de locals comercials per a usos alternatius.
- **Opció proactiva:** en aquest cas, l'ajuntament se situa a si mateix com a **impulsor de nous processos**. Casos com el de Pla Buits expliquen com la institució pot recollir el testimoni d'una activitat i experiència subjacent d'impuls que ja existeix en el teixit local, davant la qual fins llavors ha actuat de manera reactiva, i **formula instruments o plataformes de gestió per catalitzar nous processos compartint el lideratge i la tasca d'iniciació amb altres agents**. Aquesta proactivitat pren forma a través de la inclusió de clàusules tècniques que prevegin el desenvolupament de pràctiques temporals en processos d'urbanització o renovació urbanística (com és el cas de King Cross a Londres), mitjançant la convocatòria de festivals d'idees (com en Canning Town Caravanserai a Londres) o mitjançant l'obertura de processos participatius i de reflexió comunitària com a mobilitzadors de posteriors actuacions (en casos com IRIMO a Urretxu, per exemple).

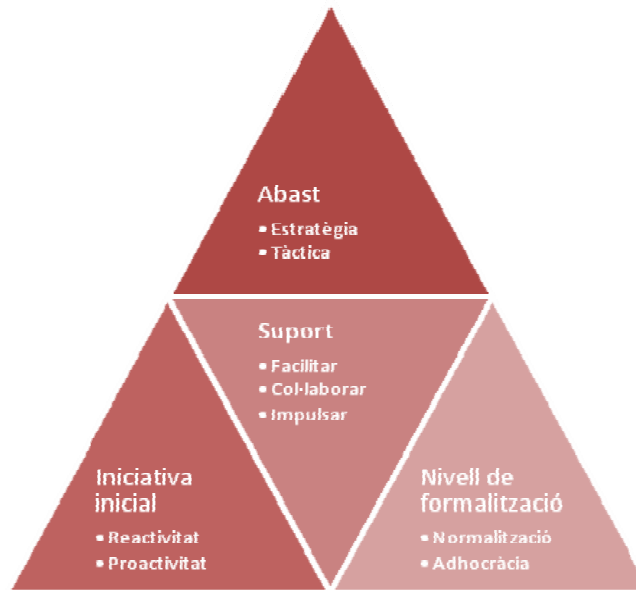
En funció del suport que ofereix als actors-iniciadors

- **Opció facilitadora:** una possible posició pot ser la de **no impedir o facilitar en la mesura del possible la tramitació administrativa de sol·licituds d'utilització transitòria**. En aquest cas, l'administració local es limita a **actuar de forma neutral** davant els espais susceptibles de reactivació al municipi i espera o fins i tot **anima que siguin altres agents** (bé els propietaris, bé actors socials que vulguin ser iniciadors) **els que promoguin projectes, contribueix a facilitar contactes** dins de les àrees municipals o amb altres agents, alhora que **possibilita l'obtenció de llicències i permisos, acords amb propietaris o amb serveis municipals** (neteja i manteniment de carrers, per exemple).
- **Opció col·laboradora:** en aquest cas, el nivell d'implicació pot ser major. És el cas de situacions en què un impulsor extern a l'ajuntament vol **promoure la reactivació d'un determinat espai**. És una fórmula adequada, **per exemple, per a espais de propietat pública municipal, en què la cessió temporal va acompanyada per una fórmula de col·laboració** més gran que implicarà suport econòmic, dedicació de recursos humans, etc. i, en general, un grau de cooperació entre els impulsors i l'administració més gran que simplement una posició de no impedir.
- **Opció impulsora:** l'ajuntament també pot ser el **promotor inicial i principal** quan des de l'inici promou la reactivació d'espais (cal pensar, per exemple, en el CoBoi a Sant Boi de Llobregat) i, d'alguna manera, el projecte té caràcter d'iniciativa pròpia municipal. Normalment, des de l'inici es comptarà amb un agent extern que actua com a mediador o bé com a creador del concepte inicial del projecte de reactivació i que donarà suport en l'execució del projecte.

En funció del nivell de formalització

- **Opció normalitzadora:** com a postura general, es pot prendre la decisió de comptar amb un **marc estable i clar abans de promoure, incentivar o facilitar projectes** d'aquest tipus. Per dir-ho d'alguna manera, abans de crear expectatives o d'introduir excessius factors d'incertesa sobre com gestionar les qüestions més pràctiques, s'opta per **crear internament una idea compartida entre àrees sobre com atendre situacions d'aquest tipus i per crear alguns instruments d'ús intern (procediments, manuals, protocols...) més o menys formalitzats**. Possiblement, aquesta postura serà més seguida quan hi hagi una aposta estratègica en aquesta matèria, com comentàvem anteriorment.
- **Opció adhocràtica:** en canvi, en la major part dels casos l'actitud acaba sent la d'atendre cas a cas les circumstàncies. En funció de cada cas i les seves circumstàncies (qui és el promotor, a quina àrea es dirigeix en primer lloc, en quines condicions està l'espai, etc.), s'ofereixen diferents solucions per donar sortida a la demanda rebuda. Sense descartar que l'experiència d'anar atenent nous casos vagi generant una pràctica més establerta en el temps (creant així mecanismes de formalització), la postura es basa en **analitzar cada cas en concret i donar-li solucions específiques**.

Figura 6. Mapa d'opcions d'intervenció des del món local



7.Recomanacions pràctiques per als ajuntaments

Ebossades algunes de les circumstàncies que poden donar-se en el "cicle de vida" d'aquest tipus de projectes, emergeixen també unes qüestions més pragmàtiques. Com es financen aquestes activitats? Qui assumeix els riscos de seguretat o desperfectes? Quines condicions mínimes d'higiene i urbanització són necessàries? Existeix un marc normatiu capaç de suportar una lògica d'intervenció tan oposada a la forma tradicional de fer les coses? Com recolzar des de l'administració i com crear marcs de col·laboració amb els seus iniciadors? Es tracta de preguntes que poden sorgir des del primer instant en què ens plantejem què fer amb qualsevol recurs ociós en el municipi més enllà d'esperar que les circumstàncies econòmiques canviïn, els propietaris decideixin activar o es compleixin les expectatives previstes en el planejament.

Respondre aquestes preguntes i altres que podríem plantejar és una tasca ingent. D'una banda, perquè, reprenent una idea plantejada anteriorment, estem davant unes intervencions urbanes *ad hoc* i en què l'esforç està més en el procés (acords, confiança, conflictes, xarxes, relacions, etc.) que en el propi resultat en forma de projecte acabat. D'altra banda, les diferents condicions i característiques que hem apuntat fins ara creen un mix molt ampli de situacions de partida i de casos. Tot això fa que aquests **projectes puguin ser viables si inclouen una conjunció d'elements estructurants** que podem apuntar aquí com a **recomanacions pràctiques** per a l'impuls d'aquest tipus de projectes des de l'administració local:

- 1) **Dins dels governs locals, contemplar un rang de situacions** que vagin des de l'agent lliure amb capacitat de trobar aliats per facilitar qüestions puntuals, fins a una política ferma i decidida de donar suport a aquest tipus de projectes creant oficines o equips de gestió especialitzats. Aquest tipus d'oficines, creades en algunes ciutats amb una àmplia tradició en aquest tipus d'estratègies (com és el cas, per exemple, de la ciutat de Viena) no són necessàriament l'únic instrument i ni tan sols tenen per què tenir una entitat pròpia.
- 2) **Identificar potencials agents impulsors** en el teixit local que puguin actuar o que, de fet, ja estiguin actuant com a agents actius en la dinamització social de la ciutat. En els últims temps, diferents col·lectius que compten amb perfils diversos i una aproximació nova molt propera a les problemàtiques locals han adquirit molta **experiència** jugant papers diversos en projectes de reactivació temporal i poden actuar com a agents mediadors entre l'espai en desús i potencials usuaris d'una utilitat transitòria. De la mateixa manera, altres agents del teixit local poden fer aquesta mateixa funció i poden ser aliats dels ajuntaments.
- 3) Desenvolupar una **acció coordinada entre les diferents àrees**. És important alinear en la mesura del possible les diferents àrees municipals per facilitar al màxim els tràmits que a cadascuna els correspongui i també perquè la suma de funcions esdevé la clau de l'èxit en moltes actuacions. La transversalitat apareix com una necessitat per fer viables els projectes. A més a més, no és possible una **col·laboració efectiva de les entitats locals amb els actors externs si abans la mateixa administració no assumeix la necessitat de col·laborar en les relacions internes**.

- 4) A nivell de **finançament, dimensionar bé els projectes** a la capacitat de finançament inicial i pensar-los de tal forma que puguin ser escalables en funció de la programació, amb capacitat d'obtenir finançaments diversos i tenint present per part de tots els agents implicats la necessitat d'unes **condicions mínimes que no precaritzin els projectes** que poden tenir notables retorns econòmics, però també simbòlics, comunitaris, de coneixement, etc.
- 5) En la valoració inicial que es realitzi cal incorporar un **concepte ampli de beneficis** que inclogui, seguint la classificació que s'ha fet en aquest document, els estalvis que es puguin generar amb l'ús temporal, els guanys directes associats a l'activitat i els beneficis intangibles que es generen sobre la societat, el territori i l'economia local.
- 6) A nivell de **selecció d'espais, prioritzar aquells que inicialment presentin menys dificultats per a la seva activació** (necessitats de finançament, complexitat dels acords a assolir, etc.) I, en qualsevol cas, comptar amb **registres clars i actualitzats** dels llocs que potencialment es podrien incloure en una estratègia de ciutat. Per a això, accions com promoure o acollir processos de **catalogació col·lectiva** d'espais s'han utilitzat de vegades com a eina per difondre aquest tipus de pràctiques i despertar l'interès sobre l'activació d'alguns espais detectats en aquests mapes col·laboratius. El recull d'espais aporta informació, d'una banda, dels recursos disponibles i, de l'altra, de les necessitats i problemes. El coneixement d'ambdós aspectes és imprescindible per a la presa de decisions.
- 7) A nivell **jurídic, construir coneixement en funció de les necessitats que vagin sorgint i les demandes i sol·licituds** que vinguin de potencials usuaris o iniciadors i donar-los resposta de manera individualitzada, intentant separar nivells d'obligatorietat per a permisos i llicències i el marge de maniobra que pot tenir la competència municipal. Algunes ciutats i col·lectius han treballat molt el desenvolupament de protocols, manuals, acords i convenis de cessió i, en general, hi ha prou experiència.
- 8) A nivell de **comunicació i difusió social, trobar formes d'explicar la motivació de l'ajuntament** per abordar aquestes situacions i manifestar l'interès en **crear aliances i acords amb els agents locals** que estiguin ja involucrats en projectes d'aquest tipus o que puguin estar-hi interessats, tant amb el paper d'impulsors com de beneficiaris. Comptar amb una **"massa crítica" inicial** pot ajudar no sols a donar els primers passos sinó també a compartir esforços i crear confiança per arribar a acords posteriors.
- 9) **Tenir en compte l'entorn** en el sentit d'encaixar l'ús temporal, els espais tractats i el medi en què es realitza la proposta. Les activitats que es desenvolupen de forma transitòria haurien de tenir alguna connexió amb els valors del lloc en què es localitzen.
- 10) A nivell de la **posada en marxa, les opcions poden ser molt variades**. Un ajuntament pot plantejar-se una aposta estratègica molt forta en aquesta matèria, aconseguint des de l'inici un nombre important d'espais, però també pot apropar-se al tema des d'un plantejament més possibilista a través d'experiències pilot i que l'èxit, si escau, de les primeres experiències faciliti el creixement orgànic d'aquest tipus de pràctiques. D'una altra banda, és important **reconèixer les experiències existents**. És molt possible que endinsant-se en aquest tema s'acabin descobrint pràctiques en curs o, almenys, experiències molt similars en l'entorn més proper, a les quals es pot donar suport o facilitar el seu desenvolupament. En altres ocasions, bé per iniciativa municipal, bé per iniciativa d'impulsors privats, en moltes

ciutats s'han llançat convocatòries de concursos (amb diferents abastos, condicions i resultats) que serveixen per activar al mateix temps diversos espais, explorar usos potencials sobre algun en particular i, sobretot, crear atenció i interès per a la seva posada en marxa.

L'interès dels ajuntaments per treure el major partit possible als seus espais i als actius construïts és cada vegada més evident i obre la necessitat de trobar fórmules clares i viables per possibilitar estratègies. El present document planteja un marc d'anàlisi per contemplar opcions, valorar els recursos que cal activar i disposar dels elements de base per treballar i dialogar amb altres agents. Tanmateix, la posada en marxa i dinàmica d'activació vindrà influïda pels **condicionants propis de cada lloc. En darrera instància, és la proximitat a cada situació el que permet definir millor com crear oportunitats mitjançant els usos temporals.**

Annex 1. Preguntes que cal fer-se abans de la posada en marxa d'un procés d'activació

En aquest annex es presenten 24 preguntes bàsiques amb la voluntat d'estructurar les primeres passes de les entitats locals en l'activació d'espais buits.

A) NATURALES/ORIGEN DE LA DEMANDA	
1. Quin és l'origen de la demanda?	
<ul style="list-style-type: none"> Un espai buit que es vol activar. 	
Amb proposta/projecte	
Sense proposta/projecte	
<ul style="list-style-type: none"> Una necessitat que es vol satisfer 	
Feu-ne una breu descripció: _____	
2. Quins són els agents impulsors de la demanda?	
ADMINISTRACIONS	
<ul style="list-style-type: none"> Ajuntament Altres ens locals (Diputació, Mancomunitat, Consorci...) Consell Comarcal Generalitat de Catalunya Estat Altres. Quins? _____ 	
AGENTS ECONÒMICS I SOCIALS	
<ul style="list-style-type: none"> Associacions d'empresaris Sindicats Entitats financeres Associacions/entitats societat civil Grups informals Agent individual Altres. Quins? _____ 	
3. Quins són els agents potencialment implicats en l'activació de l'espai?	
ADMINISTRACIONS	
<ul style="list-style-type: none"> Ajuntament Altres ens locals (Diputació, Mancomunitat, Consorci...) Consell Comarcal Generalitat de Catalunya Estat Altres. Quins? _____ 	
AGENTS ECONÒMICS I SOCIALS	
<ul style="list-style-type: none"> Associacions d'empresaris Sindicats Entitats financeres Associacions/entitats societat civil 	

<ul style="list-style-type: none"> • Grups informals 	
<ul style="list-style-type: none"> • Agent individual/empresa 	
<ul style="list-style-type: none"> • Altres. Quins? _____ 	
4. Quin és l'objecte final de l'acció?	
<ul style="list-style-type: none"> • Aturar la degradació de l'espai 	
<ul style="list-style-type: none"> • La reactivació econòmica de l'espai/àrea 	
<ul style="list-style-type: none"> • Satisfer una demanda social/veïnal 	
<ul style="list-style-type: none"> • Prevenir problemes de salubritat 	
<ul style="list-style-type: none"> • Donar resposta a un conflicte 	
<ul style="list-style-type: none"> • Millorar l'eficiència en la gestió (racionalitat econòmica) 	
B. CARACTERITZACIÓ DE L'ESPAI	
5. Quina és la tipologia de l'espai?	
<ul style="list-style-type: none"> • Solar urbà 	
<ul style="list-style-type: none"> • Solar rústic 	
<ul style="list-style-type: none"> • Equipament (teatre, biblioteca, auditori, mercat, poliesportiu, etc.) Quin?: _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • Local 	
<ul style="list-style-type: none"> • Habitatge 	
<ul style="list-style-type: none"> • Nau industrial 	
<ul style="list-style-type: none"> • Espai públic residual 	
<ul style="list-style-type: none"> • Zona d'obres 	
<ul style="list-style-type: none"> • Altres 	
6. Localització de l'espai	
<ul style="list-style-type: none"> • Casc històric 	
<ul style="list-style-type: none"> • Eixample 	
<ul style="list-style-type: none"> • Barris 	
<ul style="list-style-type: none"> • Espai periurbà 	
<ul style="list-style-type: none"> • Urbanització 	
7. És un espai de centralitat?	
<ul style="list-style-type: none"> • Sí 	
<ul style="list-style-type: none"> • No 	
8. Característiques de l'entorn	
ACCESSIBILITAT/CONNECTIVITAT	
<ul style="list-style-type: none"> • Espai fàcilment accessible a peu 	
<ul style="list-style-type: none"> • Espai fàcilment accessible en transport públic. Quin?: _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • Espai fàcilment accessible en transport privat 	
DOTACIÓ DE SERVEIS. L'espai disposa de	
<ul style="list-style-type: none"> • Subministrament d'aigua 	
<ul style="list-style-type: none"> • Subministrament elèctric 	
<ul style="list-style-type: none"> • Clavegueram 	

<ul style="list-style-type: none"> • Tancaments 	
<p>DOTACIÓ D'ESPAI PÚBLIC. L'espai disposa aprop de</p> <ul style="list-style-type: none"> • Places • Rambles o avingudes aptes pel passeig • Parcs o jardins • Zones d'esbarjo, jocs infantils 	
<p>DOTACIÓ D'EQUIPAMENTS. L'espai disposa aprop de</p> <ul style="list-style-type: none"> • Escoles o centres d'ensenyament • Centres de salut • Centres Cívics • Centres d'art, museus... • Mercats 	
<p>DENSITAT APROXIMADA. La densitat de l'espai aproximada respecte a la mitjana del municipi és</p> <ul style="list-style-type: none"> • Superior • Similar • Inferior 	
<p>TIPOLOGIA EDIFICATÒRIA. Els edificis de l'entorn són habitatges:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unifamiliars • Plurifamiliars • No hi ha habitatges 	
<p>9. Titularitat de l'espai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pública de l'ajuntament • Pública d'altres administracions. Especifica: _____ • Privada (persona física, jurídica...). Especifica: _____ • Altres. Especifica: _____ • Desconeguda 	
<p>10. Escala i dimensió</p> <ul style="list-style-type: none"> • Carrer/barri • Municipal • Supramunicipal 	
<p>11. Ús actual de l'espai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Actualment en ús. Quin? _____ • Actualment en desús • Usos esporàdics o irregulars. Quins? _____ 	
<p>12. Estat actual de l'espai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Espai diàfan/buit • Existeix alguna construcció. En quin estat? _____ • Requereix l'espai d'acondicionament per ser utilitzat? Si/No • Reuneix l'espai els requisits de seguretat necessaris? 	

<ul style="list-style-type: none"> • Reuneix l'espai els requisits de salubritat necessaris? 	
13. Situació econòmica de l'espai	
<ul style="list-style-type: none"> • L'espai té càrregues i/o gravamens. Quins? _____ • L'espai té despeses de manteniment. Quines? _____ • L'espai té despeses de gestió. Quines? _____ • L'espai genera o pot generar ingressos. Quins? _____ • L'espai no té cap despesa vinculada • Es desconeix la situació econòmica de l'espai 	
14. Usos anteriors de l'espai	
<ul style="list-style-type: none"> • Esportius. Quins? _____ • Culturals, educatius. Quins? _____ • Associatius, lleure. Quins? _____ • Ambientals. Quins? _____ • Salut. Quins? _____ • Comercials. Quins? _____ • Cap ús anterior 	
15. Usos previstos	
<ul style="list-style-type: none"> • Esportius. Quins? _____ • Culturals, educatius. Quins? _____ • Associatius, lleure. Quins? _____ • Ambientals. Quins? _____ • Salut. Quins? _____ • Comercials. Quins? _____ • Cap ús previst 	
C. VARIABLES CRÍTIQUES I CONDICIONANTS	
16. L'activació de l'espai encaixa en el projecte estratègic del municipi?	
<ul style="list-style-type: none"> • Si • No 	
Expliqueu-ne el motiu: _____	
17. De quins recursos tècnics es disposa per a l'activació de l'espai?	
RECURSOS PROPIS AJUNTAMENT	
<ul style="list-style-type: none"> • Recursos humans amb dedicació exclusiva. Quantifica'ls _____ • Recursos humans amb dedicació parcial. Quantifica'ls _____ • Altres recursos tècnics de l'Ajuntament. Quins? _____ 	
RECURSOS D'ALTRES ADMINISTRACIONS	
<ul style="list-style-type: none"> • Altres ens locals (Diputació, Mancomunitat, Consorci...) • Consell Comarcal • Generalitat de Catalunya • Estat 	

<ul style="list-style-type: none"> • Altres. Quins? _____ • Quantifica'ls: _____ 	
RECURSOS PROVINENTS D'AGENTS ECONÒMICS i SOCIALS	
<ul style="list-style-type: none"> • Associacions d'empresaris • Sindicats • Entitats financeres • Associacions/entitats societat civil • Grups informals • Agent individual/empresa • Altres. Quins? _____ • Quantifica'ls: _____ • No es disposa de recursos tècnics 	
18. De quins recursos econòmics es disposa per a l'activació de l'espai?	
RECURSOS PROPIS AJUNTAMENT	
<ul style="list-style-type: none"> • Especifica import i període: _____ 	
RECURSOS D'ALTRES ADMINISTRACIONS	
<ul style="list-style-type: none"> • Altres ens locals (Diputació, Mancomunitat, Consorci...) • Consell Comarcal • Generalitat de Catalunya • Estat • Altres. Quins? _____ • Especifica import i període: _____ 	
RECURSOS PROVINENTS D'AGENTS ECONÒMICS i SOCIALS	
<ul style="list-style-type: none"> • Associacions d'empresaris • Sindicats • Entitats financeres • Associacions/entitats societat civil • Grups informals • Agent individual/empresa • Altres. Quins? _____ • Especifica import i període: _____ • No es disposa de recursos tècnics 	
19. Compteu amb el suport/col·laboració d'altres departaments de l'ajuntament o d'altres entitats en l'activació de l'espai?	
<ul style="list-style-type: none"> • Sí, i està confirmat/concretat. Quins?: _____ • Sí, però pendent de confirmar/concretar. Quins?: _____ • No hi comptem 	
20. Preveieu que l'ús de l'espai generi retorn social?	
<ul style="list-style-type: none"> • Sí. I es pot quantificar. Quin? _____ 	

<ul style="list-style-type: none"> • Sí. Es pot descriure. Descriu-lo: _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • Sí, però no es pot quantificar ni descriure 	
<ul style="list-style-type: none"> • No se'n preveu 	
21. En quin termini voldríeu activar l'espai?	
<ul style="list-style-type: none"> • Curt termini. Especifica: _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • Mig termini. Especifica: _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • Llarg termini. Especifica: _____ 	
22. Per quin període de temps voldríeu mantenir l'espai actiu?	
<ul style="list-style-type: none"> • De forma indefinida 	
<ul style="list-style-type: none"> • Menys d'1 any 	
<ul style="list-style-type: none"> • D'1 a 2 anys 	
<ul style="list-style-type: none"> • Més de 3 anys. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Amb renovacions periòdiques 	
<ul style="list-style-type: none"> • No ho sabem 	
23. Teniu previstos processos i/o mecanismes de participació ciutadana vinculats a l'activació de l'espai?	
<ul style="list-style-type: none"> • Sí. Quins? _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • No 	
24. Públic objectiu i/o usuaris previstos de l'espai	
<ul style="list-style-type: none"> • Indeterminat. El conjunt de la població 	
<ul style="list-style-type: none"> • Un col·lectiu o segment de població concret. Quin/s?: _____ 	
<ul style="list-style-type: none"> • Es desconeix 	

Annex 2. Experiències d'interès

Equipaments

1. CoBoi (Sant Boi de Llobregat)
2. Fine Art (Igualada)
3. Naquerant Espais (Nàquera)
4. Parklets (San Francisco)
5. Spitalfields Market (Londres)

Espais públics

6. Einfach-Mehrfach (Viena)
7. Har Etxea (Errenteria)
8. The Cineroleum (Londres)

Edificis industrials

9. Arena (Berlín)
10. Ateneu Popular 9Barris (Barcelona)
11. Berreibar (Eibar)
12. Can Batlló (Barcelona)
13. Can Ricart (Barcelona)
14. Freezing Favela-Van Gendthallen (Amsterdam)
15. IRIMO (Urretxu)
16. Kaapeli-The Cable Factory (Hèlsinki)
17. LafabriKa Detodalavida (Los Santos de Maimona)
18. Lleielat Santsenca (Barcelona)
19. RAW-Tempel (Berlín)
20. RecStores (Igualada)
21. The Plant (Chicago)
22. Wagenhallen (Stuttgart)

Grans desenvolupaments urbanístics

23. DOK (Gante)
24. King's Cross (Londres)
25. NDSM Werf (Amsterdam)
26. ZAWP (Bilbao)

Habitatge

27. Conversió de parc d'habitatge buit en habitatge social (Rubí)
28. HausHalten (Leipzig)

Infraestructures

29. ProyectaLab (Benicàssim)
30. Via Verda (Berguedà)

Locals comercials

31. 3Space (Regne Unit)
32. Aixequem persianes (Sant Pere de Torelló, Castelldefels, Barcelona i altres municipis catalans)
33. ESCOBA, Estudi de Comerç al Barri Antic (Manresa)
34. Espai Comboi (Xàbia)
35. Espais actius (Olot)
36. Meanwhile Space (Regne Unit)
37. Micronegoci amb aparador (Igualada)
38. Multiplicador Local 3 i Compro a Santa Coloma (Santa Coloma de Gramenet)
39. Pla de reutilització d'espais abandonats (Milà)
40. Renew Newcastle (Austràlia)
41. SquareFoot (San Francisco)

Pobles

42. Reviure Solanell (Montferrer i Castellbò)

Solars

43. 596 Acres (Nova York)
44. Anella Verda (Terrassa)
45. Campo de la Cebada (Madrid)
46. Can Roger (Barcelona)
47. Canning Town Caravanserai (Londres)
48. Esta es una plaza (Madrid)
49. Esto no es un solar (Saragossa)
50. Estonesunsolar (Sant Cugat del Vallès)
51. Horts socials (Santa Margarida de Montbuí)
52. LentSpace (Nova York)
53. Pla buits (Barcelona)
54. Plantem-nos (Terrassa)
55. Queen's walk window gardens (Londres)
56. Recreant Cruïlles (Barcelona)
57. Re-Gen (Osca)
58. Solar de la Corona (València)
59. Solars Vius! (Lleida)
60. Southwark Lido (Londres)
61. Stalled Spaces (Glasgow)
62. The Electric Hotel (Londres)

Terrenys i espais oberts

63. Banc de terres (Garraf)

Per a més informació de les experiències, consulteu <http://www.diba.cat/web/espais-buits/experiencies>

Redacció del document:

Manu Fernández González, Albert Abaurrea Frías, Eugènia Argimon Maza, Ferran Barba Boada, Magda Bertran Ribera, Jordi Boixader Solé, Xavier Boneta Lorente, Maite Bosch Sendra, Rosa Ma. Canals García, Ma. Isabel Cardenas Jiménez, Carola Castellà Josa, Catalina Chamorro Moreno, Heura Cuadrado Nuet, Montse Escudé Mestre, Oriol Estela Barnet, Anna Font Morera, Xavier Font Urgell, Carlos Fuertes Martínez, Francesc Hernandez Torres, Manel Herrer Silvestre, Maria Garcia Brugada, Elisabet Gonzalez Martinez, Cristina Jiménez Monfort, Marga Julià Sotomayor, Eloi Juvillà Ballester, Olga Larrosa Garciandia, Eulàlia Mata Dumenjo, Mercè Millan Tormes, Andreu Orte del Molino, Cristina Pérez Molina, Santi Romero Garuz, Toni Rosa Palomero, Raimon Roda Noya, Albert Ruíz de Villa Jubany, Ma. José Soler Tarradellas, Francesc Xavier Torrent Perarnau i Lena Vidal Corsa.

Aquest document s'ha elaborat en el marc de l'Àmbit d'Intercanvi Tècnic Usos temporals per a espais buits. Per saber-ne més accediu al web: <http://www.diba.cat/espais-buits>